

Edukace seniorů jako andragogické téma

Lenka Paďourová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka PAĎOUROVÁ**
Osobní číslo: **H10333**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů
v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Edukace seniorů jako andragogické téma**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti andragogiky a geragogiky.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat.
Prezentace výsledků a jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BENEŠ, Milan. Andragogika. Praha: Grada, 2008 ISBN 978-80-247-2580-2.

ČORNANIČOVÁ, Rozália. Edukácia seniorov : vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku.

Bratislava: Univerzita Komenského, 2. dopl. vyd., 156 s, 2007. ISBN 978-80-223-2287-4.

ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. Vyd.2. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

SHERRON, Ronald H., ed. a LUMSDEN, D. Barry, ed. Introduction to educational gerontology. 3rd ed. New York: Hemisphere Publishing Corporation, c1990. xiii, 362 s.

Series in death education, aging, and health care, ISSN 0275-3510. ISBN 1-56032-039-7.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

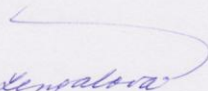
Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 12. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně
P. P. 4. 2013

.....
P. P. 4. 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Závěrečná bakalářská práce se zabývá vzděláváním seniorů jako o andragogickém tématu a skládá se ze čtyř kapitol. První tři kapitoly jsou teoretické a zabývají se základními teoretickými pojmy andragogiky, gerontogiky a jejich důležitosti v teorii i praxi. Dále se zaměřuje na seniory jako jednu ze skupin edukace, kde vymezuje pojmy stáří, stárnutí, změny ve stáří, metody a zásady správné komunikace se seniory, a také institucemi zaměřené na edukaci seniorů. Praktickou část tvoří analýza dotazníkového šetření. Dotazování byli senioři žijící v různých zařízeních, která se vzděláváním a péčí o seniory zabývají, a také senioři žijící doma. Cílem práce je zjistit, jak na své vzdělávání pohlíží sami senioři a jaké možnosti dalšího vzdělávání mají. Zjištěné výsledky jsou zpracovány do tabulek, graficky znázorněny v grafech a následně vyhodnoceny.

Klíčová slova:

Senior, vzdělávání, stáří, stárnutí, celoživotní vzdělávání.

ABSTRACT

The Bachelor thesis focuses on seniors and talks about andragogical theme. It consists of four chapters. The first free chapters deal with basic theoretical andragogical and gerontogical concepts and their importance in theory and practice. The thesis focuses on seniors as one group of education. The thesis explains concepts of old age, ageing, changes in old age, communication methods and institutions, which are connected with education. The practical part consists of an analysis of questionnaire. Interviewed were seniors living in different institutions, which are concerned with senior education. The aim of this thesis is to find out how seniors look on education themselves and how many possibilities of education they have. The results are processed into tables, graphically depicted in the charts and subsequently evaluated.

Keywords:

Eldest, education, old age, ageing, lifelong education.

Srdečně děkuji za cenné rady, připomínky a vedení bakalářské práce panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. Dále děkuji všem, co mě pomáhali při tvorbě bakalářské práce, zvláště seniorům a své rodině.

Motto

Ptal se jednou vnuk svého prapraotce:

„Dědo, co to znamená být *blahoslavený*?“

Starý muž se zamyslel a pravil:

„*Blahoslavený jste* všichni, kteří máte pochopení pro mou pomalou chůzi a roztřesené ruce a nesykáte netrpělivě, když se belhám a neumím již hezky jíst.

Blahoslavení jste, kteří vidíte, že mé ucho se musí namáhat, abych porozuměl, a mluvíte se mnou pomalu a zřetelně.

Blahoslavení jste, kteří vidíte, že mé oči jsou zkaleny, mé myšlenky jsou smutné, a taktně mi pomůžete, v čem právě potřebuji pomoci.

Blahoslavení jste, kteří se u mne zastavíte s přívětivým úsměvem a máte trochu času si se mnou popovídat. A neděláte to se shovívavou ironií.

Blahoslavení jste, kteří neříkáte, že jsem starý popleta, protože pořád něco zapomínám a ztrácím.

Blahoslavení jste, kteří umíte ve mně vzbudit vzpomínky na zašlé časy a trpělivě mne vyslechnete, když si zavzpomínám na to, jak jsem byl mlád.

Blahoslavení jste, kteří dáváte najevo, že nejsem ještě odepsán a nejsem tak docela sám.

Blahoslavení jste vy všichni, kteří mi nějak ulehčujete dny stáří, které mi ještě zbývají ujít po cestě do věčného domova. Až tam dojdu, budu o vás vyprávět.“

(Klevetová, Dlabajová, 2008, s. 8)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 ANDRAGOGIKA A GERAGOGIKA JAKO VĚDNÍ DISCIPLÍNA.....	12
1.1 ANDRAGOGIKA JAKO VĚDA	14
1.2 GERAGOGIKA JAKO VĚDA.....	15
1.3 VZÁJEMNÝ VZTAH ANDRAGOGICKÉ TEORIE A PRAXE	16
2 SENIOŘI JAKO JEDNA ZE SKUPIN EDUKACE	19
2.1 STÁRNUTÍ JAKO PŘIROZENÁ SOUČÁST ŽIVOTA.....	20
2.2 SÉNIUM JAKO JEDNO Z OBDOBÍ EDUKACE SENIORŮ	22
2.2.1 Vývin osobnosti v období sénia	23
2.2.2 Zdraví v sénium.....	24
2.3 CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU EDUKACE SENIORŮ	25
3 OTÁZKY VÝZNAMU EDUKACE SENIORŮ.....	27
3.1 SPECIFICKÉ METODY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	28
3.1.1 Zásady, které ulehčují vzdělávání seniorů	29
3.1.2 komunikace se seniory	30
3.2 VÝZNAM A TYPY INSTITUCÍ ZAMĚŘENÉ NA SENIORY	31
PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 VLASTNÍ VÝZKUM	35
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	35
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	35
4.3 HYPOTÉZY.....	35
5 METODIKA VÝZKUMU	36
5.1 METODY SBĚRU DAT	36
5.2 PRŮZKUMNÝ VZOREK.....	37
5.3 ORGANIZACE A ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	37
5.4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	38
5.5 INTERPRETACE	58
5.6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	60
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	65
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ	66
SEZNAM TABULEK.....	67
SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Medicína, alchymie, filozofie a náboženství od počátku vzniku lidstva hledají příčiny stárnutí člověka a snaží se tuto etapu života člověka usnadnit. Stáří, umírání a smrt jsou témata, která dnes i v minulosti znepokojují lidstvo i odborníky různých oborů. Stárnutí lidstva je celosvětový problém. V dnešní době a v budoucnu budou hrát senioři velkou roli. (Mühlpachr, 2004, s. 5)

Stárnutí není záležitostí poslední doby, ale v posledním století se stalo běžnou zkušeností. Lidský věk se stále prodlužuje a tím populace stárne. V České republice je pětina populace starších 60 let a v roce 2030 by to měla být jedna třetina. (Mühlpachr, 2004, s. 174)

Stárnutí populace, hospodářský růst a trvale udržitelný a důstojný život jsou navzájem propojené problémy. Lidé chtějí být šťastní a snaží se o to. Stárnutí populace se často chápe jako něco nevhodného a škodlivého. Prodlužování lidského věku je součástí vývoje civilizace. (Heneš, 2011, s. 5)

Dnes žijeme v době, kdy lidstvo bilancuje svoje úspěchy a stanovuje si vize do kratší i delší budoucnosti. V současnosti se rozvíjí andragogika a gerontopedagogika, jako subdisciplína pedagogiky, které si v systému společenských věd, místo teprve hledají. (Mühlpachr, 2004, s. 174)

Mezi závažné společenské změny v současné době řadíme především demografické změny, zlepšování zdravotního i psychického stavu seniorů a civilizační vývoj. Senioři jsou více informovaní o možnosti pracovat s novou technologií. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 17-18)

„Život ve stáří může a musí být ve 21. století delší, svobodnější a osobně i sociálně ekonomicky produktivnější než v minulosti.“ (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 17-18)

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První z nich je teoretická a obsahuje tři kapitoly, druhá část je praktická a zaměřuje se na vlastní výzkum. Teoretická část popisuje základní teoretické pojmy a východiska z oblasti andragogiky a geragogiky. Vymezuje pojmy stáří a stárnutí. Sleduje změny, kterými člověk prochází, když stárne. Popisuje nejvýznamnější změny, mezi které řadíme fyzické a psychické změny, vstup člověka do důchodu. A zároveň sleduje, jak se senior přizpůsobuje změnám a své starobě. Dále vymezuje proč je v dnešní době významné seniory i nadále vzdělávat. Také uvádí základní zásady komunikace a základní zásady pro snadnější práci se seniory. V poslední části se teoretická

část zabývá významem institucí v dalším vzdělávání seniorů a uvádí seznam institucí, které se problematikou vzdělávání seniorů zabývají. Praktická část se zaměřuje na vlastní výzkum, který zkoumá, jak senioři pohlíží na vlastní vzdělávání. Zjištěné informace jsou zpracovány v tabulkách a grafech, které jsou následně popsány.

Cílem práce je zjistit, jak na své vzdělávání pohlíží sami senioři a jaké mají možnosti se ve svém životě dále vzdělávat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ANDRAGOGIKA A GERAGOGIKA JAKO VĚDNÍ DISCIPLÍNA

Základní pojmy:

Pro vysvětlení pojmů jsme použili metodu slovníku.

Adaptace: funkční přizpůsobení se změněným životním podmínkám. (Andragogický slovník, 2012)

Agogika: obecná teorie výchovy. Jejím předmětem je výchova v její podstatě. Zahrnuje pedagogiku, andragogiku a gerontagogiku. (Andragogický slovník, 2012)

Andragogika: věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranně zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací. (Andragogický slovník, 2012)

Androdidaktika: andragogická disciplína, teorie výuky dospělých. (Andragogický slovník, 2012)

Autonomie: nezávislost, svébytnost. (Andragogický slovník, 2012)

Další profesní vzdělávání: všechny formy profesního a odborného vzdělávání v průběhu aktivního pracovního života, po skončení odborného vzdělávání. (Andragogický slovník, 2012)

Další vzdělávání: vzdělávací proces zaměřený na poskytování vzdělávání po absolvování určitého školního stupně. (Andragogický slovník, 2012)

Dějiny andragogiky: jsou vědou o vývoji myšlení v oblasti výchovy a vzdělávání dospělých. (Andragogický slovník, 2012)

Didaktika: teorie vyučování a vzdělávání. (Andragogický slovník, 2012)

Dlouhověkost: lidé nad devadesát let. (Haškovcová, 2012, s. 69)

Edukace: výchova, vzdělání. (Haškovcová, 2012, s. 76)

Enkulturační: integrace jedince do kultury, která jej obklopuje. (Andragogický slovník, 2012)

Evaluační: hodnotící proces, na jehož základě je možné posuzovat celkovou efektivitu. (Andragogický slovník, 2012)

Instituce: zařízení, ústavy (Haškovcová, 2012, s. 97)

Formální vzdělávání dospělých: vzdělávání ve školách, které vede k získání určitého stupně vzdělání. (Andragogický slovník, 2012)

Geragogika: nauka o vzdělávání starších lidí, je součástí andragogiky. (Andragogický slovník, 2012)

Gerontologie: nauka o procesech stárnutí člověka. (Andragogický slovník, 2012)

Instituce: osoby, zařízení a prostředky, které vystupují jako regulátory společenské činnosti. (Andragogický slovník, 2012)

Komparativní andragogika: samostatná andragogická vědní disciplína. Zabývá se srovnáváním systému vzdělávání dospělých. (Andragogický slovník, 2012)

Kurikulum: vzdělávací program, plán. (Andragogický slovník, 2012)

Metodika andragogiky: označení metodologie andragogiky jako vědního oboru. (Andragogický slovník, 2012)

Mobilita: pohyblivost. (Haškovcová, 2012, s. 118)

Pracovník ve vzdělávání dospělých: pracovník, který ovlivňuje vzdělávací výsledky. (Andragogický slovník, 2012)

Senior: starší člověk. (Andragogický slovník, 2012)

Sénium: stáří. (Haškovcová, 2012, s. 148)

Teorie učení: soubor idejí, které vysvětlují principy a podstatu učení. (Andragogický slovník, 2012)

Učení: aktivní činnost člověka, která spočívá v růstu znalostí, ale také změně hodnot a postojů v životě člověka. (Mužík, 2004, s. 14)

Výuka dospělých: vzdělávací proces, který zahrnuje cíle, obsah, prostředky a výsledky výuky. (Andragogický slovník, 2012)

Vzdělatelnost dospělých: míra dispozic dospělého zapojit se aktivně do vzdělávacího procesu. (Andragogický slovník, 2012)

Vzdělávací program: organizovaný sled vzdělávacích akcí. (Andragogický slovník, 2012)

Vzdělávání: je proces, prostřednictvím kterého si člověk osvojuje soustavu poznatků a činností. (Mužik, 2004, s. 13)

Vzdělávání dospělých: vzdělávání dospělé populace a zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity. (Andragogický slovník, 2012)

Vzdělávání seniorů: vzdělávání občanů v důchodovém věku. (Andragogický slovník, 2012)

1.1 Andragogika jako věda

„Andragogika je vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Existují rozdílná pojetí andragogiky. V našem pojetí je andragogika specifická součást věd o výchově, vzdělávání a vyučování.“ (Milan Beneš, 2011, s. 11)

Termín andragogika byl vytvořen pomocí termínu pedagogika. Pochází z první poloviny 19. Století, kdy ho poprvé použil Alexandr Knapp, který mluví o andragogice, jako o vzdělávání v dospělém věku. (Mühlpachr, 2004, s. 127)

Termín andragogika u nás není všeobecně rozšířený. Ani v jiných zemích se termín andragogika zatím neprosadil. Nejčastěji se používá termín vzdělávání dospělých, další vzdělávání atd. Andragogika je vědní obor, který se zaměřuje na vzdělávání dospělých, a také je studijní obor pedagogických věd, který slouží k přípravě budoucích pracovníků v oblasti vzdělávání dospělých. (Beneš, 2011, s. 11)

Předmět andragogiky je učící se dospělý. Základním pojmem se v posledních letech stalo učení dospělých lidí ve všech souvislostech. (Beneš, 2011, s. 35)

Tři základní funkce andragogiky:

- manifestní – znalosti, dovednosti, kompetence,
- přidělení sociálního statusu,
- latentní funkce – sociální kontrola, ochota se vzdělávat, podřízení se autoritě,
- sociální a kulturní. (Beneš, 2011, s. 41-42)

Členění andragogiky:

- základní disciplína: všeobecná andragogika,
- subdisciplíny: historie vzdělávání, didaktika dospělých a teorie výchovy dospělých,
- aplikované disciplíny: orientuje se na speciální problémy vzdělávání (podniková andragogika, vojenská andragogika, vysokoškolská andragogika...). (Palán, 2003, s. 51 a 145-159)

Mezi další speciálně andragogické disciplíny můžeme zařadit:

Teoretické disciplíny:

- historie výchovy a vzdělávání dospělých a andragogického myšlení,
- androdidaktika,
- teorie výchovy dospělých,
- komparativní andragogika. (Palán, 2003, s. 51 a 145-159)

Aplikované disciplíny:

- profesní andragogika,
- sociální andragogika,
- kulturně-osvětová andragogika. (Palán, 2003, s. 51 a 145-159)

Andragogika jako vědní disciplína se stále vyvíjí a má stále výraznější roli v procesu vzdělávání.

1.2 Geragogika jako věda

Geragogika se terminologicky i obsahově vyvíjí. Je součástí andragogiky. V současné době je geragogika nutností, v době celoživotního vzdělávání a celoživotního učení. (Mühlpachr, 2004, s. 144).

Geragogika v užším slova smyslu je pedagogická disciplína, která se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů. V širším slova smyslu se gerontopedagogika zabývá komplexní péčí, pomocí a podporou seniorů při uspokojování jejich potřeb. Geragogiku můžeme chápat

jako multioborovou disciplínu, ve které se prolínají poznatky ze sociální práce, lékařství, psychologie, sociologie, andragogiky a práva. (Mühlpachr, 2004, s. 11)

Z pohledu teorie geragogiky lze konstatovat, že je vyvíjející se věda, jejichž terminologická vyjasnění jsou ve vývoji a postupně se ustalují a zavádí do teorie i praxe. (Mühlpachr, 2004, s. 15)

Geragogika se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů, která je vymezena specifickou metodikou výuky a vzdělávání se odbornými tématy zaměřenými na potřeby a zájmy seniorů. Radíme sem gerontologické cíle, mezi něž patří: prevence zastarávání znalostí, orientace v měnícím se světě, osvětová příprava na stáří, volnočasová animace života, stimulace kognitivních schopností, trénování paměti a profesní vzdělávání. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 38)

Gerontopedagogika jako disciplína má různé podoby, mezi které řadíme přípravu profesionálů pro realizaci vzdělávacích aktivit se seniory. Patří sem zejména výchova metodiků pro problematiku volného času seniorů, výchova terapeutů a větev andragogiky, zabývající se rozvojem lidí staršího věku. V tomto smyslu je gerontopedagogika teprve na počátku svého vývoje. Je potřeba rozvinout její metodiku vzdělávání a výběr témat. (Mühlpachr, 2004, s. 143)

Funkce gerontagogiky:

- a) vzdělávací – získávání poznatků a dovedností,
- b) kulturně-umělecká – umění a kultura,
- c) poradenská – sociálně psychologické poradenství,
- d) zdravotní – udržení zdraví seniorů,
- e) právní a jiné poradenství. (Palán, 2003, s. 172)

1.3 Vzájemný vztah andragogické teorie a praxe

V praxi nejsou jen teoretická východiska, ale i kompetence a praktické vědění. Pokud je praxe úspěšná může to být způsobeno mnoha důvody. Z toho nám vyplývá, že se teorie nemůže odvolávat jen na praxi. Teorie a praxe se však navzájem obohacují. Jeden z cílů teorie je obohatit praxi o alternativní postupy. (Beneš, 2003, s. 70)

Mezi teorií a praxí vždy existuje rozdíl. Věda nemůže produkovat jednoznačné koncepce jednání a stejně tak i žádná teorie není schopna zdůvodnit konkrétní praktická rozhodnutí. (Beneš, 2011, s. 38)

Andragogická věda ovlivňuje praxi vzdělávání dospělých:

- přímo: jsou-li výsledky výzkumu použity k inovacím vyučovacích metod,
- nepřímo: v rámci poradenské činnosti,
- zprostředkovaně: podílí se na přípravě pracovníků v oblasti vzdělávání dospělých prostřednictvím vysokých škol. (Beneš, 2011, s. 38-39)

Teorie má přínos pro široký okruh lidí jako například pro lektory, účastníky vzdělávání, instituce, pracovníky pracující v oblasti vzdělávání dospělých. Každý z výše popsaných lidí se zajímá o jiný druh znalostí, dle jeho zaměření a zájmu. (Beneš, 2003, s. 71)

Andragogika nedává návody pro praxi vzdělávání dospělých. Může jen popsat proč a jak se která věc děje. Bez popisu věcí však není možná ani teorie. Vznik teorie nám umožňuje poznatky převést do reality. A v tomto se andragogika považuje za vědu praktickou. Andragogika je spjata s praxí zejména proto, že pomáhá člověku se začlenit do společnosti a realizovat se v ní, a také pro to, že pomáhá utvářet člověka a pomáhá mu při přizpůsobení se změnám, je považována za vědu praktickou. (Palán, 2003, s. 25)

Teorie a praxe ve vzdělávání studentů andragogiky

Pro studenty pedagogických věd je důležitější praxe než teorie. Mnoho studentů se shoduje v názoru, že praxe byla nepřínosnější částí studia a zároveň se studenti i lektori na vysokých školách shodují v názoru, že studium na vysoké škole nepřipravuje studenty pro budoucí praxi a je proto i málo účinné. V poslední době se praxí na školách věnují instituce víc. Cílem praxe je získat praktické znalosti a dovednosti. Měli bychom se snažit o integraci teorie a praxe. K tomu potřebujeme integrované kurikulum a užší spolupráci učitelů při realizaci kurikula. (Švec, 2005, s. 89-94)

Z našeho pohledu studenta andragogiky je praxe přínosnější než teorie. Některé aspekty andragogické práce jako např. komunikace, jsou bez praxe nesprávně využité, tzv. teoreticky víme, ale prakticky neumíme.

Teorie a praxe v práci učitelů

Velká část pedagogů pohlíží na teorii a praxi jako na dvě odlišné části. Zřejmě to ovlivnila příprava na vysoké škole, kde jejich vzdělání mělo spíše teoretickou povahu a neposkytovalo podněty pro praktické dovednosti. Od samotných počátků působení učitele se v jeho práci prolíná praxe i teorie. Mnoho učitelů si uvědomuje, že jen praxe nestačí. Začínající učitel by měl spolupracovat a pozorovat zkušenější kolegy. Také bychom si měli navzájem sdělovat své zkušenosti. (Švec, 2005, s. 95-98)

Myslíme si, že andragogika a gerontopedagogika budou v budoucnu obory, o které se společnost začne více zajímat. V minulosti neměli senioři a dospělý lidé možnosti dalšího vzdělání, a proto se v posledních letech jejich zájem o vzdělání zvyšuje. Myslíme si, že i v současné době přesto, že se zájem o vzdělávání zvyšuje, je stále nedostatek kvalifikovaných andragogů, kteří by se této problematice věnovali. Nedílnou součástí budoucích andragogů by mělo být sledování zkušenějších andragogických pracovníků, kteří mu mohou předat cenné zkušenosti a rady do jeho praxe. Ze své praxe víme, že některé věci se nedají naučit v knihách, ale jen vlastními chybami a zkušenostmi.

2 SENIOŘI JAKO JEDNA ZE SKUPIN EDUKACE

Pojem senior a seniorská populace

Stáří už není jen osobní a rodinná záležitost, ale stalo se společenskou výzvou. Stáří označujeme jako pozdní fázi ontogeneze. Je důsledkem a projevem geneticky podmíněných projevů především chorobami, životním způsobem, životními podmínkami a je spojeno se sociálními změnami jako například: osamostatnění dětí a změna sociálních rolí. (Mühlpachr, 2004, s. 16-18).

Pojem senior se začal v praxi používat spontánně. Při zpracovávání edukace seniorů používáme pojem senior jako jeden ze základních pojmů. Pojem senior ve vzdělávacích teoriích používáme z více důvodů:

- všeobecné označení člověka v celém období sénia,
- navazuje na pojem sénium, jako na označení celého období staroby,
- příznivě jej přijali i účastníci seniorských aktivit. (Čornaničová, 1998, s. 26)

Seniorská populace je heterogenní, to znamená, že neexistuje žádný „typický senior“. Senioři se mezi sebou liší věkem, zdravotním stavem, životním stylem, rodinným zázemím, zájmy, rysy osobnosti a představami o dalším životě. Mezi obecné znaky seniorské populace můžeme zařadit heterogenost, převahu žen a znevýhodněnost oproti dalším generacím. Je třeba na seniory pohlížet jako na lidi sice funkčně znevýhodněné, s horším zdravím, nikoli ale jako lidi závislé na pomoci druhých. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 27)

Senioři, i když mají některé rysy společné, se zároveň liší ve svých životních podmínkách, potřebách a nárocích. I přes zájem o seniory jako věkovou skupinu a přes existenci specifických potřeb lidí staršího věku vyžadující specifické vzdělávací programy, jsou jednotliví lidé především sami sebou. Seniorská populace se stále vyvíjí a mění. Ve stáří převažuje individualita nad obecnými zákonitostmi, přinášejí si nové generace starších lidí do stáří své generační zkušenosti, znalosti, návyky a potřeby. Senioři jsou ohroženi sociálními, ekonomickými a zdravotními riziky. Pro tuto populaci je typická převaha osamělých starých žen. Stáří není choroba, ale má zvýšené riziko nemocí a zdravotních potíží. Senioři mají strach ze smrti a z chorob, které vedou ke ztrátě soběstačnosti. (Mühlpachr, 2004, s. 175)

Starší populaci většina lidí vidí jako nemocné osoby, i přesto, že stáří není nemoc, ale fyziologické stárnutí organismu. Změny organismu se projevují více u mužů než u žen, proto je v této populaci převaha žen. Lidé staršího věku si více uvědomují svou smrtelnost, a proto bychom se neměli vyhýbat komunikaci o smrti se seniorem. Z praxe víme, že senior se bojí na toto téma komunikovat, ale potřebuje podporu z naší strany. V současné době existují specialisté, kteří se zabývají provázením člověka jeho smrtí.

2.1 Stárnutí jako přirozená součást života

Velmi nás zaujalo toto přirovnání stáří k plynutí vody:

„ Přirovnali jsme stárnutí k plynutí vody. Potůček, který vytéká od pramene, vypadá jinak než říčky, která se stýká s jinou říčkou, či mohutný veletok, s nimž se setkáváme u ústí do moře. A může se nám stát, že si nevšimneme toho, že na toku sledované řeky jsou vodopády, že tam jsou užší prudké proudy i míst, kdy je řeka svým způsobem krásná.“ (Křivohlavý, 2011, s. 17-18)

Je označováno jako poslední vývojová fáze, která uzavírá lidský život (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 19).

Stáří je vyvrcholením životního cyklu jedince. Je to proces, kdy v buňkách vznikají degenerativní změny ve tvaru buňky a její funkce. Tyto změny jsou individuální a u každého nastupují v různou dobu během jedincova života. Rychlost stárnutí je geneticky zakódována a je ovlivněna prostředím, ve kterém člověk žije. (Mlýnková, 2011, s. 13)

Stárnutí je individuální proces, který je daný genetickou výbavou, životními podmínkami, prostředím, odlišným zdravotním stavem a životním stylem. Současně jde také o proces, který nerovnoměrně postihuje struktury a funkce organismu. V přírodě nenajdeme příklad živého organismu, který by nepodléhal procesu stárnutí. (Mühlpachr, 2004, s. 22-27).

Stárnutí je nepřetržitý, pozvolně plynoucí proces změn, kterým podléhá organismus v průběhu času (Čornaničová, 1998, s. 39-40).

Stáří vždy bylo součástí lidského života. V současné době umožňuje medicína prodloužit životy seniorů. A tak se začíná přemýšlet nejen o délce života, ale i o jeho kvalitě. Pro seniory má vysokou hodnotu samostatnost, finanční zajištění a možnost spolurozhodovat o sobě. (Venglářová, 2007, s. 11)

Všeobecně rozlišujeme dva druhy stárnutí:

1. Fyziologický typ stárnutí - je normální součástí stárnutí, která není postihnutelná patologickými jevy.
2. Patologický typ stárnutí - např. předčasné stárnutí. (Čornaničová, 1998, s. 40)

Stárnutí je biologický proces, který má tyto charakteristické znaky:

- je komplexní,
- je dlouhodobě nakódovaný,
- je nezvratný,
- neopakuje se,
- má různou povahu,
- zanechává trvalé stopy,
- jeho rozvoj se řídí dlouhodobě specifickým zákonem,
- podléhá vlivům prostředí. (Pacovský, Heřmanová, 1981 s. 7 cit. podle Čornaničová, 1998, s. 40)

Periodizace stáří

Podle světové zdravotnické organizace stáří dělíme na tři období:

- 60-74 let – rané stáří,
- 75-89 let – vlastní stáří,
- 90 let a více – dlouhověkost. (Mlýnková, 2011, s. 14)

Autoři Čevela, Kalvach a Čeledová periodizaci stáří dále rozvíjejí na tyto období:

- počínající stáří (mladí senioři 60-74 let) – obvykle mají zájem o pracovní uplatnění a seberealizaci,
- vlastní stáří (staří senioři 75- 89 let) – nástup zdravotních problémů, zvýšené riziko ovdovění, narůstá potřeba odpočinku,
- dlouhověkost (velmi staří senioři 90 a více let) – problémy se soběstačností, s potřebou podpory a péče. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 28-29)

Prioritami života seniorů je podle OSN důstojnost, autonomie, seberealizace, participace a zabezpečení. Smysl a cíl života je individuální, souvisí s životní situací a hodnotami osobnosti. Ke zdůrazňovaným prioritám vyššího věku patří: urovnání vlastního života, setrvalý osobní růst, přirozená participace v každodenním životě, pracovní i tvůrčí činnost, partnerský život a zachování svébytnosti. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 30-31)

Trojí podoba stárnutí

1. Úspěšné stárnutí a zdravé stáří – zdravotní stav i psychická adaptace na stáří a ekonomická situace odpovídají nárokům prostředí, což umožňuje spokojenost a seberealizaci (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 28).
2. Obvyklé stárnutí a stáří – existuje nerovnováha mezi fyzickým stavem a psychologickými potřebami a nároky. Důsledkem toho je nespokojenost seniorů. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 28)
3. Patologické stárnutí – zdravotní stav, adaptace, spokojenost a seberealizace jsou výrazně horší než u vrstevníků (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 28).

Stáří a lidské potřeby

Ve stáří lidé ztrácejí schopnost uspokojovat své každodenní potřeby a udržovat kontrolu nad svým životem a tím se snižuje kvalita jejich života. Péče o tyto lidi vyžaduje pochopení a znalost jejich potřeb. Všichni máme potřebu zůstat platní, prospěšní a užiteční. Odlišnost u znevýhodněných seniorů tkví v jiném způsobu naplňování potřeb. Ve stáří nejsou zásadní jen fyzické potřeby, ale také psychické a spirituální. Potřeby člověka jsou individuální a v průběhu života se mění ve vztahu k prostředí, v němž žije. V průběhu stáří se priority a potřeby jedince mění. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 33-34)

2.2 Sénum jako jedno z období edukace seniorů

V období sénia je důležitá potřeba změny životního programu. V životě seniora nastávají velké změny. Mezi ty nejdůležitější můžeme zařadit vstup do důchodu, zdravotní a psychologické změny. Tyto změny mají vliv na to, jak starší lidé přijmou své stáří a adaptují se na něj.

Adaptace v séniu

Adaptací všeobecně označujeme přizpůsobení organismu na prostředí.

Stáří přináší řadu změn, včetně zásadních událostí, jakými jsou penzionování, ovdovění, pokles životní úrovně, pokles výkonnosti a nástup zdravotních problémů. To klade nároky na adaptabilitu člověka. Psychická adaptace souvisí s úrovní kognitivních schopností a je osobnostně specifická. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 130-131)

Všeobecně se dá říci, že čím je člověk starší, tím horší je jeho adaptace. Avšak vše je individuální a nedá se hovořit o obecných tendencích. Rozhodující je interakce jednotlivce s prostředím, která je podmíněná těmito faktory:

- adaptační schopnost jednotlivce v průběhu celé životní cesty,
- vitalita,
- ekonomické jistoty,
- normy společnosti,
- aktivita jednotlivce při tvorbě nové životní cesty. (Čornaničová, 1998, s. 48)

Přijetí staroby

Staroba umožňuje vidět život jako celek. Vnitřní přijetí staroby se nepokládá za lehké ani samozřejmé. Velmi často člověk starobu nepřijímá, a proto se nedokáže se starobou vyrovnat. (Čornaničová, 1998, s. 51)

2.2.1 Vývin osobnosti v období sénia

Člověk vstupuje do důchodu jako dospělý člověk, který se nachází na rozhraní středního a staršího věku. Vývin osobnosti v séniu je věcí osobních postojů a hodnot seniora. Starší věk je charakterizován větší svobodou a větší individualizací. Z hlediska důchodového období života je důležitým prvkem přijetí tohoto období jako nové životní etapy a výzvy. (Čornaničová, 1998, s. 52)

Duševní vývoj seniora jen těžko odlišíme od přirozených změn dané stářím, jež jsou součástí nebo následkem duševní poruchy. Prolínají se zde vlivy biologického věku mozku i těla vlivem zkrácené životní perspektivy, změny vzhledu a dalších společenských faktorů, které sebou nese věk. Duševní činnost seniorů je zpomalena. Seniori jsou k činnostem méně motivováni a jsou více opatrní. Obecným rysem stáří je špatné snášení změn. Čím je

člověk starší tím hůře snáší např. stěhování či jinou životní změnu. Dalším rysem stáří je snížení zájmů o okolí a netečnost. S psychickou změnou souvisí i psychické poruchy, velmi často se vyskytují neurozy, paranoidity a deprese. (Mühlpachr, 2004, s. 25-26)

Stáří zahrnuje různé změny psychiky, které se objevují u každého člověka individuálně. Dochází ke zhoršení kognitivních funkcí, tedy vnímání, pozornosti, paměti, představ a myšlení. Naopak se zlepšuje vytrvalost, trpělivost, schopnost úsudku a rozvaha. Mění se také některé rysy osobnosti a vlastnosti jedince. (Mlýnková, 2011, s. 24)

Starší lidé mají zkušenosti v řešení problémů, které mladý člověk nemá. Jde o zkušenosti překonaných krizí a životních zklamání. Mají tedy specifické kompetence a schopnosti. (Beneš, 2011, s. 90).

2.2.2 Zdraví v senu

Zdraví je jednou z rozhodujících věcí, která významně ovlivňuje roli jedince v senu, kvalitu jeho života, průceschopnost a využití volného času (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 113).

Zdravotní a funkční stav seniorů se historicky i generačně zlepšuje a je smysluplné aktivně usilovat o zlepšení zdravotního stavu seniorů (Mühlpachr, 2004, s. 16).

Fyzická degradace a mnohé typické choroby staršího věku může zpomalit či zastavit náležitou pozornost zdraví už ve středním věku. Základem je aktivní přístup člověka ke svému zdraví, jako jedné ze základních hodnot života. (Čornaničová, 1998, s. 62)

Tělesné změny zahrnují většinu orgánových soustav a orgánů. Nejvíce změny můžeme vidět na kůži a pohybovém systému. Další změny probíhají v kardiiovaskulárním, respiračním, trávicím, pohlavním, vylučovacím, nervovém systému, smyslovém vnímání a spánku. (Mlýnková, 2011, s. 21.)

Mezi nejvýznamnější somatické změny zahrnujeme:

- zvyšování tělesného tuku,
- pokles svalové síly,
- zhoršení pohybové koordinace,
- poruchy spánku,
- snížení produkce růstového hormonu,

- snížení průtoku krve všemi orgány,
- horší efekt imunizace ve stáří,
- poruchy funkce močového měchýře,
- zhoršení smyslového vnímání. (Mühlpachr, 2004, s. 23-25)

S přibývajícím věkem klesá životní dynamika, a proto je nutné přizpůsobit i běžné denní aktivity. I když senioři musejí mnoho činností opustit, nemusí být zoufalý, protože některé z nich stále přetrvávají a mohou se i nadále rozvíjet. (Haškovcová, 2012, s. 26-27).

2.3 Charakteristika problému edukace seniorů

Základní směřování edukace seniorů vychází z poslání společenského jevu a všeobecného a výchovného začlenění. Realizační stránky vzdělávání seniorů jako cílevědomý proces má svoje vnitřní zákonitosti, cíle, obsah, formy a metody. (Čornaničová, 1998, s. 66)

Představa, že výchova a vzdělávání člověka se uskutečňují jen v dětství a mládí je dávno překonaná. Výchova a vzdělávání je dnes chápáno jako celoživotní proces. Jeden z hlavních požadavků celoživotního vzdělání je, aby přístup k němu měli všichni. Cílem je vytvořit takové vzdělávací možnosti, aby lidé cítili potřebu se dále vzdělávat a mohli se vzdělávat i v postproduktivním věku. (Mühlpachr, 2004, s. 132).

„Ve stáří je hlavním úkolem člověka moudře využívat dosavadní životní práce, pomáhat mladším svými zkušenostmi.“ (Mužík, 2004, s. 21)

Funkce edukace seniorů:

- primární orientace: funkce vzdělávací, kulturně-kultivační, sociálně-psychologické,
- podle specifického zaměření: funkce preventivní, anticipační, rehabilitační, adaptační, stimulační, komunikační, kompenzační, aktivizační, relaxační. (Čornaničová, 1998, s. 68-69)

Funkce vzdělávání podle Mühlpachra:

- preventivní: je naplňována různými opatřeními, která pozitivně ovlivňují průběh stárnutí a stáří,
- anticipační: přispívá k pozitivní připravenosti na změny v životě,
- rehabilitační: je spojena s udržováním fyzických a duševních sil,

- posilovací: nejvýznamnější z funkcí. Přezpívá k rozvoji zájmů, potřeb a schopnosti lidí v postproduktivním věku. (Mühlpachr, 2004, s. 138).

Vzdělávání seniorů můžeme podle Čevely, Kalvacha a Čeledové rozdělit do čtyř oblastí:

- preventivní - informace o úspěšném stárnutí, příprava na stáří, prevence fyzických, psychických a sociálních událostí,
- rehabilitační - edukační rehabilitace znalostí, dovedností a schopností,
- volnočasová - poskytnutí nových znalostí, inspirace k volnočasovým aktivitám a sociálním kontaktům,
- anticipační - poskytnutí informací o změnách a nových jevech tak, aby nedošlo k vypadávání z kontextu společenského vývoje. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 38)

Vzdělávání seniorů v ČR má dosud neprofesní charakter. Zaměřuje se především na výuku informatiky, jazyků a zájmových oblastí. V budoucnu bychom se měli zaměřit také na rozvoj kvalifikace a na reaktivizaci seniorů. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 38)

Stáří je nedílnou součástí našeho života, při kterém dochází k psychickým i fyzickým změnám, které mají dopad na kvalitu života seniora. Proto bychom měli vzdělávání seniora vždy přizpůsobit jeho specifickým a individuálním potřebám.

3 OTÁZKY VÝZNAMU EDUKACE SENIORŮ

Mezi důležitou otázkou edukace seniorů můžeme zařadit význam vzdělávání tohoto období. Proč je důležité seniory dále rozvíjet a vzdělávat?

Poslední dobou se zvyšuje zastoupení starších lidí v populaci, prodlužuje se délka lidského života, a proto význam vzdělávání seniorů v naší populaci stoupá. Neproduktivní fáze života se dostává do nepříznivé situace po ekonomické stránce. Senioři tvoří v mnoha zemích politicky vlivnou skupinu. Senioři se stali společenským problémem a také předmětem zájmu vědy. V USA vznikla samostatná vědní disciplína, která se zabývá vzděláváním seniorů a na ni navazuje i studijní obor. (Beneš, 2011, s. 89).

Výzkumy ukazují, že vzdělávací aktivity v postproduktivním věku přispívají k pocitu důstojnosti a životního uspokojení, k začlenění do společnosti i k fyzickému a duševnímu zdraví. Současný životní styl a péče o seniory způsobují prodlužování lidského života. Psychologická teorie aktivního stárnutí předpokládá, že ve stáří jsou zachovány potřeby středního věku – především potřeba být stále aktivní a mít pocit užitečnosti. Odchod do důchodu znamená omezení aktivity a sníženou možnost komunikace. Vzdělávací aktivity v postproduktivním věku přispívají k začlenění se do společnosti, životnímu uspokojení, k fyzickému a duševnímu zdraví. Vzdělávání může pomoci ke zlepšení v orientaci v nových životních situacích a schopnost samostatně se rozhodovat. (Mühlpachr, 2004, s. 12 a 137-138).

Předpokládá se, že vzdělávání dospělých zlepší jejich zaměstnatelnost a životní spokojenost, což může zlepšit hospodářskou produktivitu a rozvoj celé společnosti. Technologické změny zásadně mění současné odbornosti. Lidé se musejí učit nové schopnosti, aby získali prostředky pro svoji starobu. Prodlužování života a rychlé sociální změny dávají výzvy pro vzdělávací systém. (Heneš, 2011, s. 57)

Na počátku třetího tisíciletí opouští pedagogika jen vyhranění na dětskou populaci. Jedná tak v souladu s ideou celoživotního vzdělávání, celoživotního učení a učící se společnosti. Vznikají nové cílové skupiny, kde seniorská populace hraje významnou roli. Lidský život má svůj konec. Jedinec stárne od okamžiku jeho početí. Procesy stárnutí můžeme ovlivnit cílenou péčí, podporou a pomocí v průběhu života. Lidský život se stále prodlužuje. To je základní předpoklad pro vznik nového sociálního problému – stárnutí populace. Fenomén globalizace hraje v současné době významnou roli. Masová komunikace a kultu-

ra ovlivňuje celou společnost. Jedinec není tak důležitý, dominuje úspěch a schopnosti. Vzniká milná představa, že člověk ve stáří je nepotřebný a na obtíž. Zkušenost je sdělitelná a naše mladá generace musí do tohoto stádia teprve dospět. (Mühlpachr, 2004, s. 173)

3.1 Specifické metody vzdělávání seniorů

Při edukaci seniorů je vždy nutné respektovat specifika, které vycházejí ze zdravotního a sociálního hlediska starších lidí a také jejich motivace. Důležité je respektovat specifické věkové kategorie, mezi které patří příprava na důchod, „začínající“ důchodci, starší lidé a staří lidé. Poznáním zájmů a možností daných věkových kategorií můžeme určit jejich zájem a možnosti. Jak člověk stárne, přesouvá se zájem vzdělání z poznatkové oblasti do sociální a emoční. Také je nutné brát ohled na větší zatížení organismu a to jak v biologické tak i psychologické stránce. (Palán, 2003, s. 173)

Britský ústav doporučuje tyto teoretická témata, která jsou důležitá při přípravě na důchod:

- význam a průběh období v důchodu,
- ohlédnutí se na životní změny,
- následná příprava na tyto změny,
- uvažování o změnách. (Palán, 2003, s. 173)

Specifické metody vzdělávání seniorů se dělí na teoretické metody (přednášky se seniory), teoreticko-praktické metody (diskuze), metody řešení v malých skupinách a praktické metody (výcvik). (Mužík, 2004, s. 69-70)

Metody teoretické se používají při předávání teoretických poznatků. Seniori se pomocí této metody učí novým poznatkům, obnovují a doplňují své vědomosti (Mužík, 2004, s. 69-70).

Teoreticko-praktické metody se zaměřují především na výcvik mentálních dovedností, sbírání informací (Mužík, 2004, s. 70).

Metody praktické zahrnují praktický výcvik, který seniorům pomůže v uplatnění jejich dovedností a návyků (Mužík, 2004, s. 70).

Metody zaměřené na poznání problémů:

- metoda přednášení – patří mezi nejběžnější a nejtradičnější metodu. Spočívá v tom, že menší či větší skupině přednášíme pomocí systematického výkladu téma, které chceme probírat,
- metoda cvičení a seminářů - více rozvíjí schopnost a dovednosti. Dochází zde k vzájemné interakci lektora a seniora,
- diskusní metody - používáme ji při řešení problémů ve skupině. Od jedince se očekává kooperativní činnost, při které přispívá do diskuze svými názory a zkušenostmi. (Mužík, 2004, s. 72-74)

„Nezbytný je důsledně individuální přístup respektující a ctící v každém člověku až do nejvyššího věku jeho neopakovatelnou jedinečnost.“ (Mühlpachr, 2004, s. 37)

3.1.1 Zásady, které ulehčují vzdělávání seniorů

Uspořádání obsahu lekcí by mělo být více uspořádané v provázanosti. Měli bychom také opakovat základní myšlenky. Seniors bychom měli více zapojovat do vzdělávání a to především proto, že mohou přispět svou vlastní zkušeností a tím můžeme propojit učební látky s jejich aktuálními potřebami. Měli bychom jim také poskytovat dostatečnou zpětnou vazbu a seniory stále motivovat v překonání nedůvěry ve vlastní schopnosti se učit. Motivaci můžeme rozdělit do tří základních okruhů: vzdělávací potřeby, sociální potřeby (sociální kontakt) a potřeba seberealizace. Měli bychom respektovat, že senioři jsou již vyvrálenými osobnostmi, jejichž názory jsou po dlouhou dobu ustálené. Ověřování vědomostí by mělo být citlivé, a proto je vhodné použití pohovoru nebo testu, při kterém zachováváme anonymitu výsledků. Pamatujeme si také, že na edukaci seniorů má vliv i prostředí, osobnost pedagoga a kolektiv. Protože lidé staršího věku jsou více náchylní k rušivým faktorům, měli bychom vybírat dostupné a ničím nerušené prostředí. (Palán, 2003, s. 174)

Jako další zásady můžeme zmínit tyto:

Senior potřebuje k pochopení vlastní tempo, potřebuje mít názorné a písemné informace, informace musí rozdělit do několika částí, nemůžeme po seniorovi chtít učení z paměti, potřebuje ocenění (Kleťetová, Dlabajová, 2008, s. 55).

3.1.2 Komunikace se seniory

Se seniory vždy komunikujeme s partnerským a nediskriminujícím přístupem. Starší jedinec by se měl cítit jako rovnoprávný a rovnocenný partner. Měli bychom používat pomalejší tempo řeči, aby nám lidé seniorského věku dobře rozuměli a pochopili obsah sdělení. Důležitá je také dobrá artikulace a přiměřená hlasitost naší řeči. Osoby ve starším věku mají problémy porozumět některým novějším výrazům, protože používají odlišný slovník než dnešní generace. Na to bychom měli myslet a používat novější výrazy jen zřídka. Pro seniory, kteří již mají vyšší věk, nebo jsou osamělí, je velice důležitá také komunikace dotyky, kterou pokládají za projev náklonnosti a porozumění. Jednou z velmi důležitých věcí je aktivně naslouchat seniorům, kteří se chtějí podělit o své vzpomínky a přispět mladší generaci svými radami a zkušenostmi. (Slowík, 2010, s. 148-150)

Při práci se seniory musíme pamatovat na to, že mají jiný kulturní a společenský kontext a také na to, že velké množství seniorů je věřících. Mnoho seniorů svým rodičům ještě vykalilo a nejsou zvyklí používat vulgarismy. Naopak nás může překvapit situace, kdy senior ve vyšším věku používá nadávky a překračuje společenské hranice. Starší lidé mluví pomaleji, a proto je důležité dát jim dostatek času na promyšlení odpovědi. (Venglářová, 2007, s. 74)

Při komunikaci se seniorem respektujeme seniora a oslovujeme jej jeho jménem popřípadě i titulem. Se starým člověkem nemluvíme jako s dítětem a chráníme důstojnost seniora. Také bychom měli taktně si ověřovat bariéry, které seniorovi brání v komunikaci. Aby byla naše komunikace se staršími lidmi snadnější, měli bychom se zdržovat v jeho zorném poli, udržovat oční kontakt a mluvit srozumitelně. Na seniory nezvyšujeme zbytečně hlas. Svou pomoc vždy nabízíme, nikdy se nesmíme starším lidem vnucovat. (Špatenková, Králová, 2009, s. 77)

Bariéry při komunikaci s lidmi seniorského věku

Mezi ně můžeme zařadit bariéry na straně klienta, kdy se objevují různé zábrany. Senior nechce komunikovat, má v nás nedůvěru. Většina seniorů komunikuje otevřeně, kdy je možno navázat pouto mezi seniorem a pracovníky. Poté se podaří i rozhovor na vážnější téma. Další z bariér může být zábrana na straně pracovníka, kdy může mít i on zábrany v komunikaci. Většinou je to strach komunikovat o závažnějších tématech jako je umírání, smrt, nevyléčitelné choroby. Také to může být problém s konkrétním seniorem, špatná zkušenost z předchozích rozhovorů a nedostatek času. Komunikační dovednosti se dají

získat a rozšířit. Mezi poslední bariéru můžeme zařadit hlučné prostředí bez soukromí. Také můžeme zařadit specifické bariéry seniorského věku, které se týkají fyzických a psychologických obtíží jako je nedoslýchavost, špatný zrak, poruchy řeči a demence. (Venglářová, 2007, s. 74-76)

3.2 Význam a typy institucí zaměřené na seniory

Motivace dalšího vzdělávání seniorů záleží především na dosaženém vzdělání, dříve rozvinutých zájmech a účasti na kulturním životě a sociálním životě v rodině i mimo ni. Motivem je obvykle touha po sociálním kontaktu a najít smysl života. Vzdělávání seniorů je zcela dobrovolná činnost. Úspěšnost univerzit třetího věku ukazuje, že potřebám přizpůsobená nabídka najde hodně zájemců. Není důležité, zda se chce učit každý senior, ale aby ten, kdo se chce učit, měl možnost. (Beneš, 2011, s. 90)

Uvedli jsme si, že instituce jsou pro vzdělávání seniorů důležité, proto si uvedeme instituce, které se vzděláváním seniorů zabývají.

Univerzity třetího věku

Jsou nejznámější vzdělávací prostředky pro seniory v Evropě, které se zaměřují na zájmové vzdělávání seniorů. Základním cílem institucí je snaha zlepšit kvalitu života. (Čornaničová, 1998, s. 90)

Základním cílem univerzit třetího věku je vytvořit programy pro zájmové vzdělávání seniorů. Posláním je rozšířit možnosti vzdělávání seniorů a předat jim vhodnou formou nové poznatky a informace. Významnou úlohou univerzit je také možnost sociálního kontaktu seniora s ostatními účastníky vzdělávání. Univerzity třetího věku jsou odlišné a jejich zaměření může být rozdílné. Může to být cyklus přednášek, které mohou být zaměřena na různá témata nebo v ročních a semestrálních cyklech. Senioři mají také možnost využívat i další školní zařízení, a pokud senioři vyhovují požadavkům, je jim umožněno i normálního studia na vysoké škole. (Palán, 2003, s. 175)

Akademie třetího věku

Řadí se do pevně uspořádaných vzdělávání s jednosemestrálním, vícesemestrálním, ale i s krátkodobými cykly. Cykly se zaměřují na medicínsko-gerontologickou orientaci, občansko-sociální vzdělávání, kulturu, historii, literaturu, umění, ekologii a příprava na starší

věk. Medicínsko-gerontologický cyklus se zaměřuje na poznatky podporující zdravé stárnutí, zdravou životosprávu a předcházení chorobám ve stáří. (Čornaničová, 1998, s. 95)

Vyskytují se zejména v regionech, kde nejsou vysoké školy. U nás mají výbornou tradici. Vyznačují se a přizpůsobení obsahu místním potřebám a individuálním zájmům seniorů. (Mühlpachr, 2004, s. 139)

Kluby seniorů (Kluby aktivního stáří)

Jsou u nás nejrozšířenějším typem institucí sdružování seniorů. Řadí se mezi kulturně výchovné zařízení sloužící pro volný čas. Zaměřují se na organizované zájmové činnosti seniorů, vytvářejí prostor na střetávání seniorů, na hodnotné naplnění jejich volného času a styk se seniory stejného věku. (Čornaničová, 1998, s. 97)

Jsou to dobrovolné skupinky seniorů, kteří chtějí společně trávit svůj čas. Kluby mohou mít různá zaměření, nejčastější jsou jednorázové akce (Palán, 2003, s. 175).

Vyznačují se trvalejšími neformálními vztahy, rozvíjením osobních zájmů a uspokojování potřeby komunikace (Mühlpachr, 2004, s. 139).

Univerzity volného času

Nejsou věkově segregované a mají silnou sociální orientaci. Senioři neplatí kurzovné, ale jen zápisné, které bývá symbolické. Nejsou vázané na vysoké školy, a proto mají šanci být flexibilnější a mohou se sami financovat. Dále organizují tréninky paměti a vzdělávací semináře pro pečující. Také vznikají při občanských sdruženích, knihovnách ve městech i vesnicích. (Klevetová, Dlabajová, 2008, s. 53 -54)

Centra celoživotního vzdělávání

V jeho nabídce je šest oborů zájmového vzdělávání na velmi vysoké úrovni. Dále nabízí tři obory, centra zdravého stárnutí, nabídkový kurz univerzit třetího věku a experimentální univerzitu pro prarodiče a vnoučata. (Klevetová, Dlabajová, 2008, s. 53)

Jiné typy programů a možností vzdělávání seniorů:

- řádné vysokoškolské studium,
- profesně orientované vzdělávací programy,
- řízené sebedukační programy seniorů,
- vzdělávací zájezdy pro seniory,

- tréninky paměti,
- poradenství pro seniory,
- programy, zaměřené na tělesně-pohybovou aktivitu seniorů. (Univerzita Palackého, s. 43-48)

Myslíme si, že vzdělávací instituce jsou pro některé seniory stále málo dostupné a informace jsou nedostatečné, tyto poznatky vyplynuly z našeho výzkumu. Ve zlínském kraji je pro seniory dostatek vzdělávacích aktivit jako je univerzita třetího věku UTB, kluby seniorů, které aktivizují a vzdělávají lidi staršího věku.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VLASTNÍ VÝZKUM

Na začátku našeho výzkumu jsme si stanovili výzkumný problém, výzkumné cíle a hypotézy.

4.1 Výzkumný problém

Pro náš vlastní výzkum jsme si vybrali v dnešní době stále aktuální téma a to, jak na své vzdělávání pohlíží sami senioři. Ve výzkumu se zajímáme o to, zda se senioři chtějí dále vzdělávat, co je k tomu motivuje, nebo jaké bariéry jim brání v tom, aby se mohli dále vzdělávat. Dále také zkoumáme, zda senioři vědí, kde se mohou dále vzdělávat – jaká je jejich informovanost.

Toto téma výzkumu jsme si vybrali proto, že nás práce se seniory zajímá, a také proto, že máme kolem sebe hodně lidí staršího věku. Většina z nich se dále nevzdělává a tráví čas doma. Myslíme si, že je to škoda, a proto ve výzkumu zkoumáme i to, co by se senioři chtěli naučit a co je zajímavé.

4.2 Výzkumné cíle

- 1) Zjistit, zda senioři považují další vzdělávání za důležité.
- 2) Zjistit, co motivuje seniory k dalšímu vzdělávání.
- 3) Zjistit, jaký druh vzdělávacích aktivit by uvítali.

Ze stanovených cílů našeho výzkumu vyplývají následující části výzkumu: výběr respondentů do dotazníků, sestavení dotazníku, realizace dotazníku, analýza a vyhodnocení vyplněných dotazníků, interpretace a doporučení.

4.3 Hypotézy

H1: Předpokládáme, že největší motivací seniorů k dalšímu vzdělávání je potřeba kontaktu s jinými lidmi, než potřeba se dále vzdělávat.

H2: Předpokládáme, že psychický a fyzický stav je větší bariérou, než nedostupnost vzdělávání.

H3: Předpokládáme, že společnost je více pozitivní stránkou dalšího vzdělávání, než nové vědomosti.

5 METODIKA VÝZKUMU

5.1 Metody sběru dat

Pro naši praktickou část bakalářské práce jsme si vybrali kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Dotazníky byly rozdány seniorům, kteří žijí v domovech pro seniory, ale také i ty, kteří žijí doma.

Dotazník můžeme chápat jako interview, ale v písemné podobě. Dotazník nám také může ušetřit spoustu času a patří mezi dobře kvantifikovanou metodu. Má však i své negativní stránky mezi ně můžeme zařadit:

- vyžaduje větší pečlivost při přípravě,
- formulace otázek nemusí být srozumitelná pro toho, kdo dotazník vyplňuje,
- má nižší věrohodnost. (Ferjenčík, 2000, cit. podle Valenta, Müller, 2003, s. 64)

Rozeznáváme následující požadavky na konstrukci dotazníku:

- otázky v dotazníku musí být srozumitelné a jednoznačné,
- neměl by být moc rozsáhlý,
- klient by měl být dobře motivován, aby byl ochotný spolupracovat při vyplňování,
- dotazník by měl obsahovat pokyny k vyplnění,
- začínáme jednoduchými a konkrétními otázkami a postupujeme k obecnějším otázkám. (Chráška, 2007, s. 69-170)

K získávání dat pro naši praktickou část, kde se zajímáme o vzdělávání seniorů, jsme si vybrali metodu anonymních dotazníků. Dotazník byl složen z uzavřených, otevřených a polouzavřených otázek. Dotazování označovali jimi vybrané odpovědi, u otevřených otázek mohli vypisovat své vlastní názory a zkušenosti.

Metodu pomocí anonymních dotazníků, jsme si vybrali proto, že lze podle ní získat velké množství dat za krátkou dobu. Nevýhodou dotazníků může být, že senioři nemusejí odpovídat pravdivě, anebo otázku mohou nesprávně pochopit. Otázky v dotazníku jsme se snažili klást tak, aby byli pochopitelné a kladli minimální nároky na čas a přemýšlení respondentů.

5.2 Průzkumný vzorek

Na realizaci výzkumu se podílelo 83 respondentů. Výzkum byl realizován během měsíců února a března roku 2013. Výzkum jsme realizovali se seniory, kteří žijí doma s vlastní rodinou, a také v nemocničním zařízení, kde jsme dotazníky dali zdravotní sestře, která je pak rozdala seniorům v nemocnici. Přístup a ochota seniorů k vyplnění dotazníků byla proměnlivá. Setkávali jsme se seniory, kteří rádi dotazník vyplnili. Ale byli i senioři, kteří zájem neměli.

5.3 Organizace a zpracování získaných dat

Rozdáno bylo 100 dotazníků. Návratnost dotazníků byla 83. Dotazník je složen z 19 otázek, které analyzují v další části výzkumu. K vyhodnocení otázek jsme použili tabulky s absolutní, očekávanou a relativní četností, které dále ověřujeme Chí kvadrátem za pomocí nulových a alternativních hypotéz. Tabulky jsou znázorněny ve sloupcových grafech a jsou písemně zhodnoceny. Pro vytvoření tabulek a grafů jsme pracovali s programem Microsoft Word a Excel 2007.

5.4 Dotazníkové šetření

Po vyhodnocení dotazníků se budeme nyní zabývat jejich vyhodnocením.

Otázka č. 1: Jste

H_0 Četnosti žen a mužů, jsou stejné.

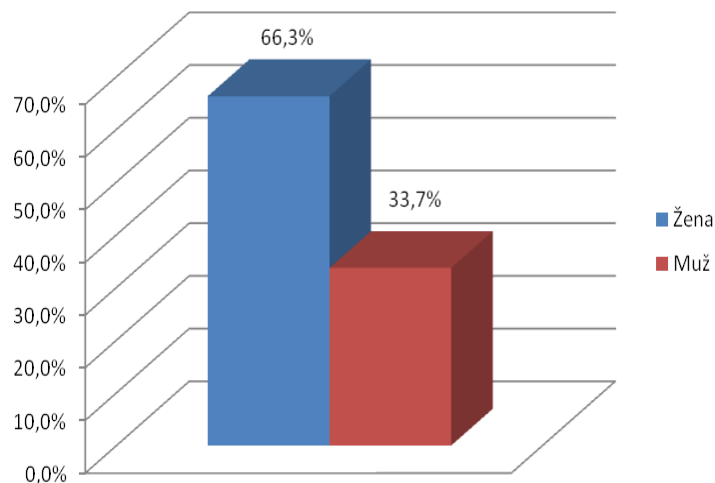
H_A Četnosti žen a mužů, jsou rozdílné.

Tab. 1 – pohlaví respondentů

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Žena	55	41,5	4,392	66,3 %
Muž	28	41,5	4,392	33,7 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,0$	$\Sigma 8,784$	

$$X^2_{0,05(1)} = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2=8,784$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05(1)}=3,841$, a proto nepřijímáme nulovou hypotézu.

Graf 1 – pohlaví respondentů

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že z 83 dotazovaných bylo 55 žen (tj. 66,3 %) a 28 mužů (tj. 33,7 %).

Otázka číslo 2: Váš věk

H_0 Četnosti let, jsou stejné.

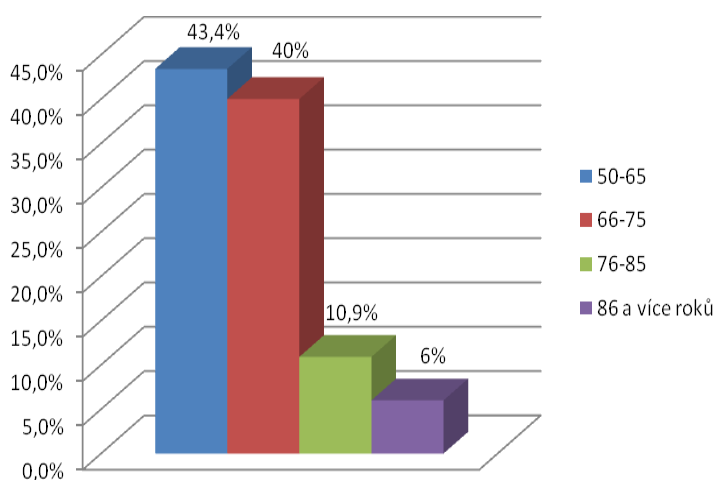
H_A Četnosti let, jsou rozdílné.

Tab. 2 – věk respondentů

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
50-65	36	20,8	11,108	43,3 %
66-75	33	20,8	7,156	40,0 %
76-85	9	20,8	6,694	10,9 %
86 a více roků	5	20,8	12,002	6 %
	Σ 83	Σ 83,2	Σ 36,960	

$$X^2_{0,05(3)}=7,815$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2=36,960$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05(3)}=7,815$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 2 - věk respondentů

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že z 83 dotazovaných bylo 36 ve věku 50-65 let (tj. 43,4 %), 33 ve věku 66-75 (tj. 40 %), 9 ve věku 76-85 (tj. 10,9 %), 5 ve věku 86 a více roků (tj. 6 %).

Otázka číslo 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

H_0 Četnosti nejvyššího dosaženého vzdělání, jsou stejné.

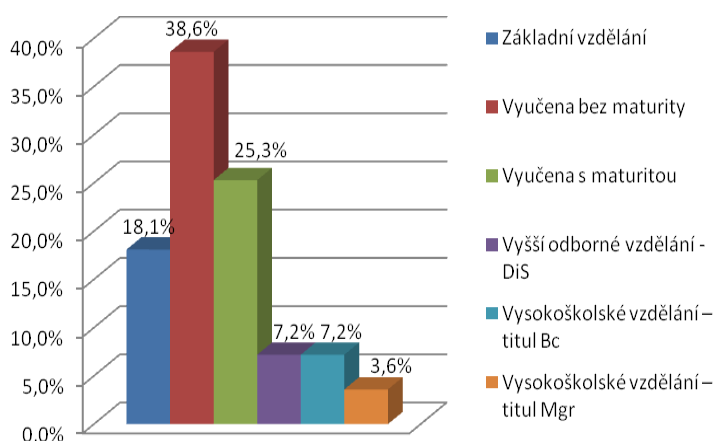
H_A Četnosti nejvyššího dosaženého vzdělání, jsou rozdílné.

Tab. 3 – vzdělání respondentů

	<i>Absolutní hodnota P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Základní vzdělání	15	13,8	0,104	18,1 %
Vyučena bez maturity	32	13,8	24,003	38,6 %
Vyučena s maturitou	21	13,8	3,757	25,3 %
Vyšší odborné vzdělání – Dis.	6	13,8	4,409	7,2 %
Vysokoškolské vzdělání – titul Bc.	6	13,8	4,409	7,2 %
Vysokoškolské vzdělání – titul Mgr.	3	13,8	8,452	3,6 %
	Σ 83	Σ 82,8	Σ 45,134	

$$X^2_{0,05}(5) = 11,070$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 45,134$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(5) = 11,070$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 3 – vzdělání respondentů

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 15 seniorů má základní vzdělání (tj. 18,1 %), 32 má střední školu bez maturity (tj. 38,6 %), 21 vyučen s maturitou (tj. 25,3 %), 6 má vyšší odborné vzdělání (tj. 7,2 %), 6 má vysokoškolské vzdělání Bc. (tj. 7,2 %), 3 mají vysokoškolské vzdělání Mgr. (tj. 3,6 %).

Otázka č. 4: Jaký je Váš rodinný stav?

H_0 Četnosti rodinných stavů, jsou stejné.

H_A Četnosti rodinných stavů, jsou rozdílné.

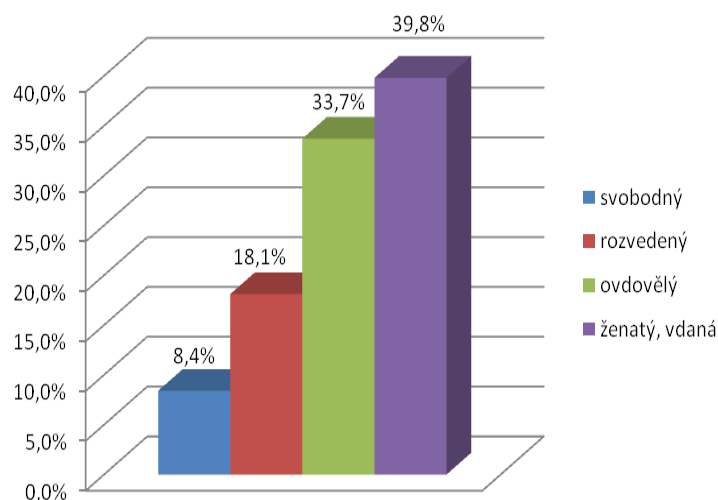
Tab. 4 - rodinný stav respondentů

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Svobodný	7	20,8	9,156	8,4 %
Rozvedený	15	20,8	1,617	18,1 %
Ovdovělý	28	20,8	2.492	33,7 %
Ženatý, vdaná	33	20,8	7,156	39,8 %
	Σ 83	Σ 83,2	Σ 20,421	

$$X^2_{0,05}(3) = 7,815$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 20,421$ větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(5) =$

7,815, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 4 - rodinný stav respondentů

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 7 seniorů je svobodných (tj. 8,4 %), 15 je rozvedených (tj. 18,1 %), 28 je ovdovělých (tj. 33,7 %), 33 je ženatých a vdaných (tj. 39,8 %). Velmi mě překvapilo, že i v pokročilém věku seniorů stále převažují senioři ženatí a vdaní.

Otázka číslo 5: V jaké lokalitě se nachází vaše místo bydliště?

H_0 Četnosti lokalit, jsou stejné.

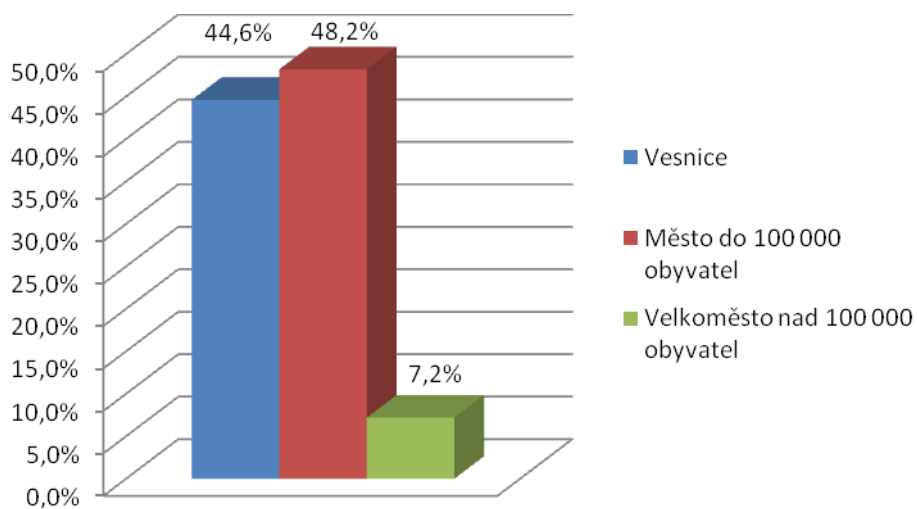
H_A Četnosti lokalit, jsou rozdílné.

Tab. 5 – lokalita respondentů

	Absolutní četnost P	Očekávaná četnost O	$\frac{(P-O)^2}{O}$	Relativní četnost
Vesnice	37	27,7	3,122	44,6 %
Město do 100 000 obyvatel	40	27,7	5,462	48,2 %
Velkoměsto nad 100 000 obyvatel	6	27,7	17,000	7,2 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,1$	$\Sigma 25,584$	

$$X^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 25,584$ větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(2) = 5,991$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 5 – lokalita respondentů

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 37 seniorů žije na vesnici (tj. 44,6 %), 40 seniorů žije ve městě (48,2 %), 6 seniorů žije ve velkoměstě (tj. 7,2 %).

Otázka č 6: Víte, jaké máte možnosti vzdělávání ve vašem bydlišti?

H_0 Četnosti možnosti vzdělávání, jsou stejné.

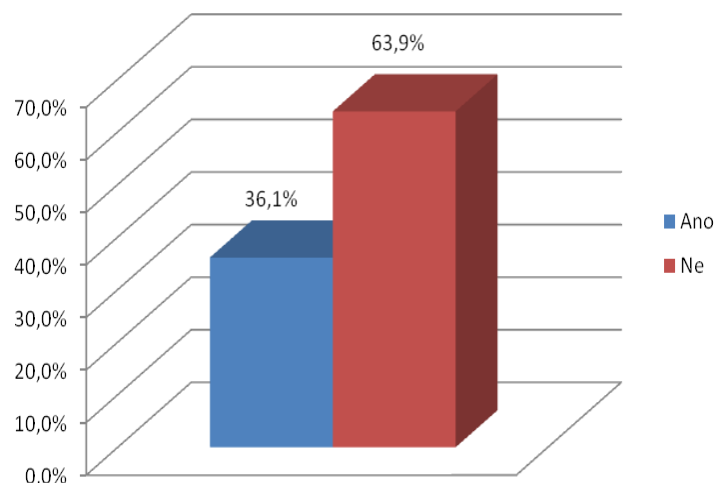
H_A Četnosti možnosti vzdělávání, jsou rozdílné.

Tab. 6 – možnosti vzdělávání respondentů v místě bydliště

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Ano	30	41,5	3,187	36,1 %
Ne	53	41,5	3,187	63,9 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,0$	$\Sigma 6,374$	

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 6,374$ větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(1) = 3,841$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 6 – možnosti vzdělávání respondentů v místě bydliště

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že z 83 dotazovaných 30 seniorů ví jaké má možnosti vzdělávání (tj. 36,1 %), 53 seniorů (tj. 63,9 %) odpovědělo, že neví jaké má možnosti se dále vzdělávat. Pokud dotazování odpověděli ano, uváděli, že se mohou vzdělávat v místě svého bydliště, v klubu seniorů a UTB ve Zlíně.

Otázka číslo 7: Chcete se i dále ve Vašem životě vzdělávat?

H_0 Četnosti chtěného následného vzdělávání, jsou stejné.

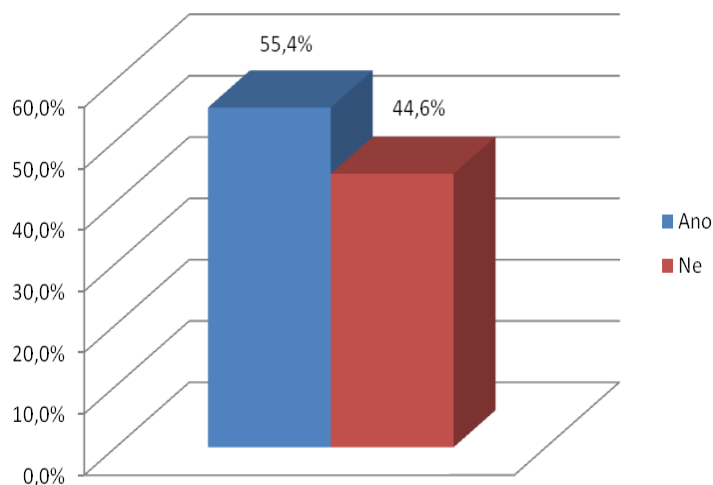
H_A Četnosti chtěného následného vzdělávání, jsou rozdílné.

Tab. 7 – další vzdělání

	Absolutní četnost P	Očekávaná četnost O	$\frac{(P-O)^2}{O}$	Relativní četnost
Ano	46	41,5	0,488	55,4 %
Ne	37	41,5	0,488	44,6 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,0$	$\Sigma 0,976$	

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2=0,976$ je menší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(1) = 3,841$, a proto přijímáme nulovou hypotézu.

Graf 7 – další vzdělávání

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že z 83 dotazovaných 46 seniorů (tj. 55,4 %) se chce i nadále vzdělávat, 37 seniorů (tj. 44,6 %) se nechce dále vzdělávat.

Otázka číslo 8: Jak moc považujete další vzdělávání za důležité?

H_0 Četnosti důležitosti vzdělávání, jsou stejné.

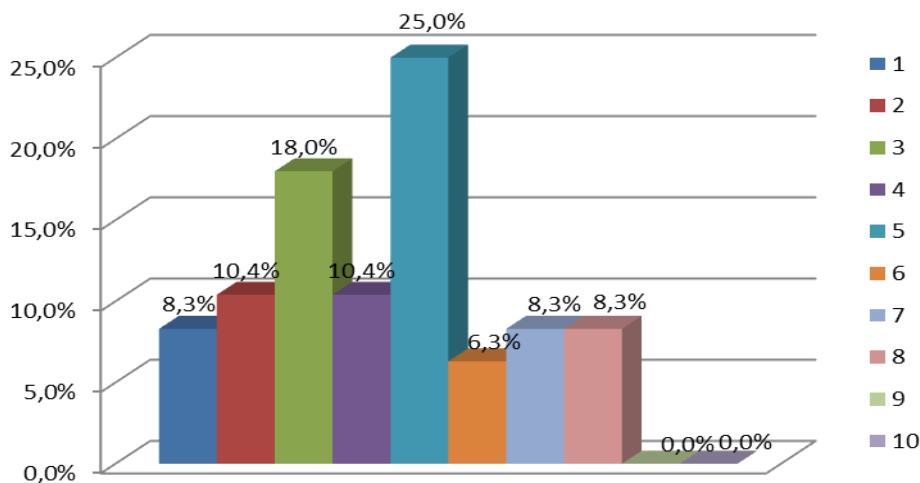
H_A Četnosti důležitosti vzdělávání, jsou rozdílné.

Tab. 8 – důležitost vzdělání

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
1	4	4,6	0,078	8,3 %
2	5	4,6	0,035	10,4 %
3	9	4,6	4,209	18, %
4	5	4,6	0,035	10,4 %
5	12	4,6	11,904	25 %
6	3	4,6	0,557	6,3 %
7	4	4,6	0,078	8,3 %
8	4	4,6	0,078	8,3 %
9	0	4,6	4,600	0 %
10	0	4,6	4,600	0 %
	$\Sigma 46$	$\Sigma 46,0$	$\Sigma 26,174$	

$$X^2_{0,05(9)} = 16,919$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 26,174$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05(9)} = 16,919$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 8 – důležitost vzdělání

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že na otázku odpovědělo 46 dotazovaných. Z toho 4 (tj. 8,3 %) označili číslo 1, 5 (tj. 10,4 %) číslo 2, 9 (tj. 18,8 %) číslo 3, 5 (tj. 10,4 %) číslo 4, 12 (tj. 25 %) číslo 5, 3 (tj. 6,3 %) číslo 6, 4 (tj. 8,3 %) na číslo 7 a 8, 0 (tj. 0 %) na číslo 9 a 10.

Otázka číslo 9: Vzděláváte se v současné době?

H_0 Četnosti současného vzdělávání, jsou stejné.

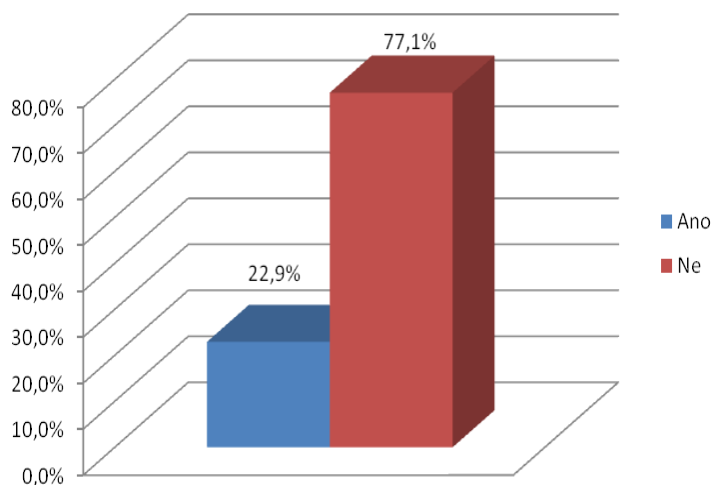
H_A Četnosti současného vzdělávání, jsou rozdílné.

Tab. 9 – vzdělávání v současné době

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Ano	19	41,5	12,199	22,9 %
Ne	64	41,5	12,199	77,1 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,0$	$\Sigma 24,398$	

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 24,398$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(1) = 3,841$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 9 – vzdělávání v současné době

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že z 83 dotazovaných 19 seniorů (tj. 22,9 %) se v současné době vzdělává, 64 seniorů (tj. 77,1 %) se v současné době nevzdělává. Pokud se respondenti vzdělávají, nejčastěji chodí do kurzů počítačů, cizích jazyků, zdravotnictví, zednictví, myslivectví a ekonomiky.

Otázka číslo 10: Kde získáváte informace o vzdělávacích aktivitách pro seniory?
(možnost více odpovědí)

H_0 Četnosti informací o vzdělávacích aktivitách, jsou stejné.

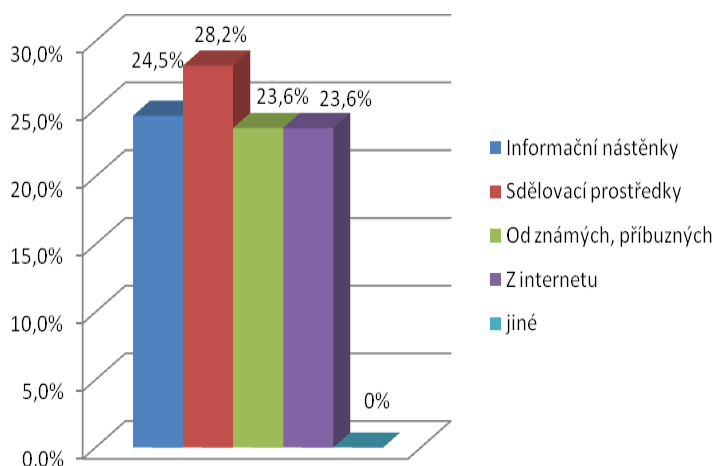
H_A Četnosti informací o vzdělávacích aktivitách, jsou rozdílné.

Tab. 10 – získávání informací

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Informační nástěnky	27	22	1,136	24,5 %
Sdělovací prostředky	31	22	3,682	28,2 %
Od známých, příbuzných	26	22	0,727	23,6 %
Z internetu	26	22	0,727	23,6 %
Jiné	0	22	22,00	0 %
	$\Sigma 110$	$\Sigma 110,0$	$\Sigma 28,272$	

$$X^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2=28,272$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(4) = 9,488$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 10 – získávání informací

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 27 (tj. 24,5 %) hledá informace na informačních nástěnkách, 31 (tj. 28,2 %) získává informace ze sdělovacích prostředků, 26 (tj. 23,6 %) informují známý a příbuzní, 0 (tj. 0 %) hledá informace jinde než zde uvedené možnosti.

Otázka číslo 11: Co Vás motivuje k dalšímu vzdělávání? (možnost více odpovědí)

H_0 Četnosti motivace k dalšímu vzdělávání, jsou stejné.

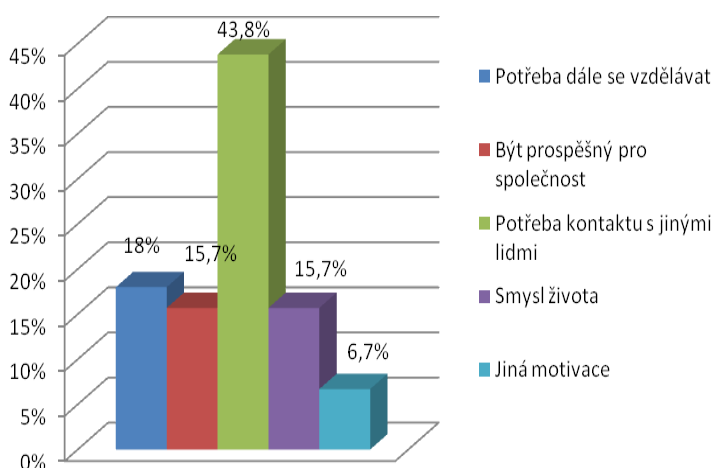
H_A Četnosti motivace k dalšímu vzdělávání, jsou rozdílné.

Tab. 11 - motivace

	Absolutní četnost P	Očekávaná četnost O	$\frac{(P-O)^2}{O}$	Relativní četnost
Potřeba dále se vzdělávat	16	17,8	0,182	18 %
Být prospěšný pro společnost	14	17,8	0,811	15,7 %
Potřeba kontaktu s jinými lidmi	39	17,8	25,249	43,8 %
Smysl života	14	17,8	0,811	15,7 %
Jiná motivace	6	17,8	7,822	6,7 %
	$\Sigma 89$	$\Sigma 89,0$	$\Sigma 34,875$	

$$X^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2=34,875$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(4) = 9,488$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 11 – motivace

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 16 dotazovaných (tj. 18 %) je nejdůležitější motivace k dalšímu vzdělávání potřeba se dále vzdělávat, 14 (tj. 15,7 %) je nejdůležitější být prospěšný pro společnost, 39 (tj. 43,8 %) považuje za nejdůležitější motivaci smysl života v dalším vzdělávání, 6 (tj. 6,7 %) uvedlo jinou motivaci.

Otázka číslo 12: Co Vám brání účastnit se vzdělávacích akcí? (možnost více odpovědí)

H_0 Četnosti bariér ve vzdělávání, jsou stejné.

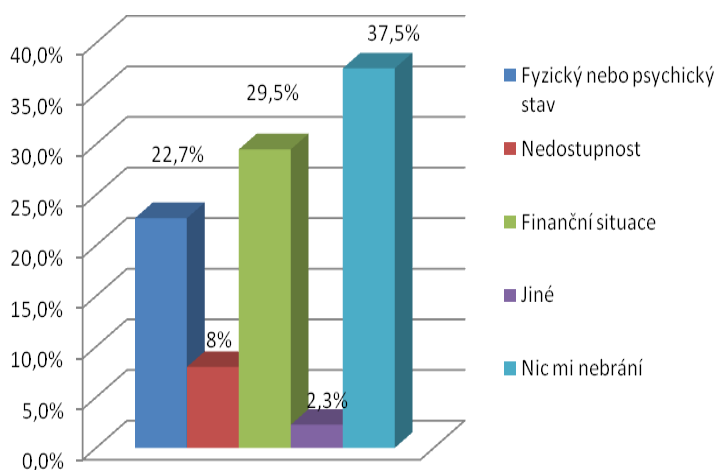
H_A Četnosti bariér ve vzdělávání, jsou rozdílné.

Tab. 12 – bariéry vzdělávání

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Fyzický nebo psychický stav	20	17,6	0,327	22,7 %
Nedostupnost	7	17,6	6,384	8 %
Finanční situace	26	17,6	4,009	29,5 %
Jiné	2	17,6	13,827	2,3 %
Nic mi nebrání	33	17,6	13,475	37,5 %
	$\Sigma 88$	$\Sigma 88,0$	$\Sigma 38,022$	

$$X^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2=38,022$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(4) = 9,488$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 12 – bariéry vzdělávání

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 20 dotazovaných (tj. 22,7 %) uvedlo jako bariéru ve vzdělávání fyzický a psychický stav, 7 (tj. 8 %) uvedlo nedostupnost, 26 (tj. 29,5 %) považuje za bariéru finanční situaci, 2 (tj. 2,3 %) uvedlo jinou bariéru, 33 (tj. 37,5 %) uvedlo, že v dalším vzdělávání jim nic nebrání.

Otázka číslo 13: Co pozitivního Vám další vzdělávání přináší? (možnost více odpovědí)

H_0 Četnosti pozitivních stránek vzdělávání, jsou stejné.

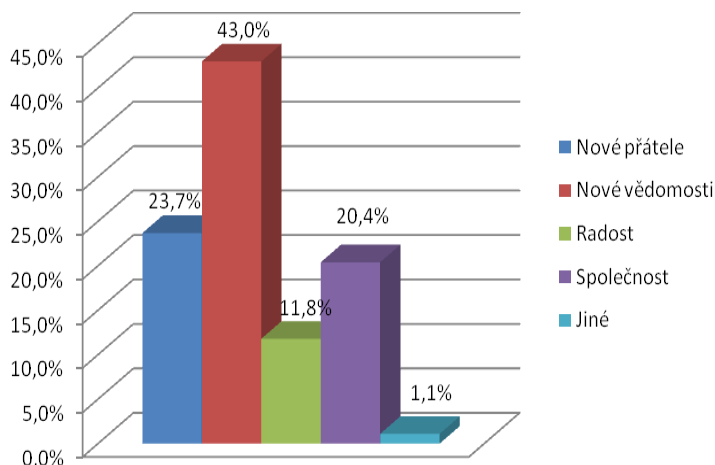
H_A Četnosti pozitivních stránek vzdělávání, jsou rozdílné.

Tab. 13 – pozitivní stránky vzdělávání

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Nové přátele	22	18,6	0,622	23,7 %
Nové vědomosti	40	18,6	24,622	43 %
Radost	11	18,6	3,105	11,8 %
Společnost	19	18,6	0,009	20,4 %
Jiné	1	18,6	16,654	1,1 %
	$\Sigma 93$	$\Sigma 93,0$	$\Sigma 45,012$	

$$X^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2=45,012$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(4) = 9,488$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 13 – pozitivní stránky vzdělávání

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 22 dotazovaných (tj. 23,7 %) vidí pozitivní stránku vzdělávání v získání nových přátel, 40 (tj. 43 %) vidí pozitivní stránku v získávání nových vědomostí, 11 (tj. 11,8 %) má radost z dalšího vzdělávání, 19 (tj. 20,4%) vidí pozitivní stránku vzdělávání, že jsou ve společnosti, 1 (tj. 1,1 %) uvedlo jinou pozitivní stránku.

Otázka číslo 14: Jste spokojen/a s kvalitou vzdělávacích aktivit pro seniory u nás v ČR?

H_0 Četnosti spokojenosti kvality, jsou stejné.

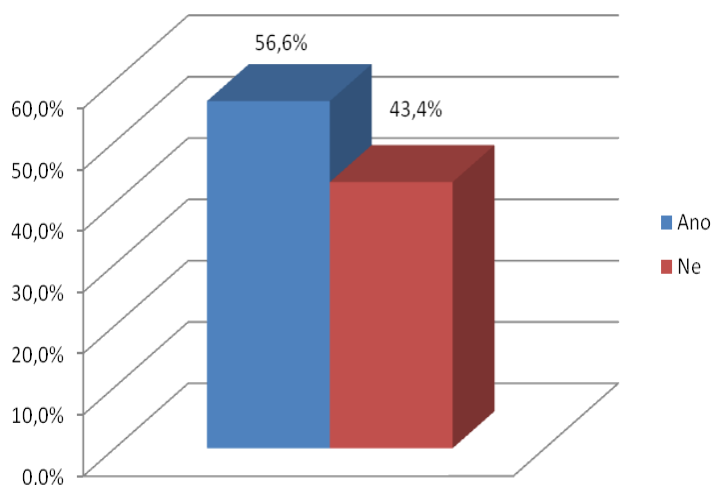
H_A Četnosti spokojenosti kvality, jsou rozdílné.

Tab. 14 – spokojenost s kvalitou služeb

	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(p-o)^2}{o}$	<i>Relativní četnost</i>
Ano	47	41,5	0,729	56,6 %
Ne	36	41,5	0,729	43,4 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,0$	$\Sigma 1,458$	

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 1,458$ je menší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(1) = 3,841$, a proto přijímáme nulovou hypotézu.

Graf 14 – spokojenost s kvalitou služeb

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že z 83 dotazovaných seniorů 47 (tj. 56,6 %) jsou spokojeni s kvalitou vzdělávacích aktivit pro seniory, 36 (tj. 43,4 %) není spokojeno se vzdělávacími aktivitami. Pokud byli senioři spokojení, uváděli, že je vzdělávání dostupné bydliště, dává možnost seniorům účasti na veřejném životě, využívá nových technologií, mají možnost se dále vzdělávat, mají kontakt s lidmi a kurzy jsou rozmanité. Pokud uvedli odpověď ne, nejčastěji psali tyto důvody: málo informací, málo školicích středisek, finance, nemohu se vzdělávat v místě bydliště.

Otázka číslo 15: Uvítal/a byste leták s informacemi o možnosti vzdělávání ve vašem bydlišti?

H_0 Četnosti informačního materiálu, jsou stejné.

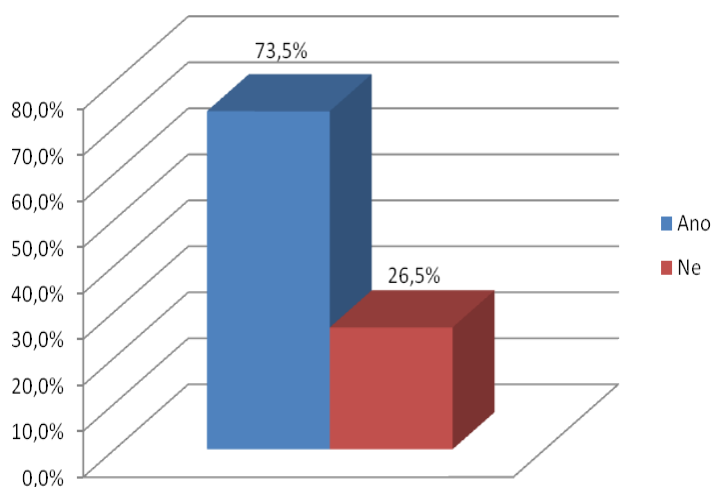
H_A Četnosti informačního materiálu, jsou rozdílné.

Tab. 15 – leták informací o vzdělávání

	Absolutní četnost P	Očekávaná četnost O	$\frac{(P-O)^2}{O}$	Relativní četnost
Ano	61	41,5	9,163	73,5 %
Ne	22	41,5	9,163	26,5 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,0$	$\Sigma 18,326$	

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 18,326$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(1) = 3,841$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 15 – leták informací o vzdělávání

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že z 83 dotazovaných 61 (tj. 73,5 %) by uvítalo informační leták vzdělávacích aktivit pro seniory, 22 (tj. 26,5 %) nemá o informační leták zájem.

Otázka číslo 16: Jaké nové aktivity by, jste chtěl/a dělat?

H_0 Četnosti nových aktivit, jsou stejné.

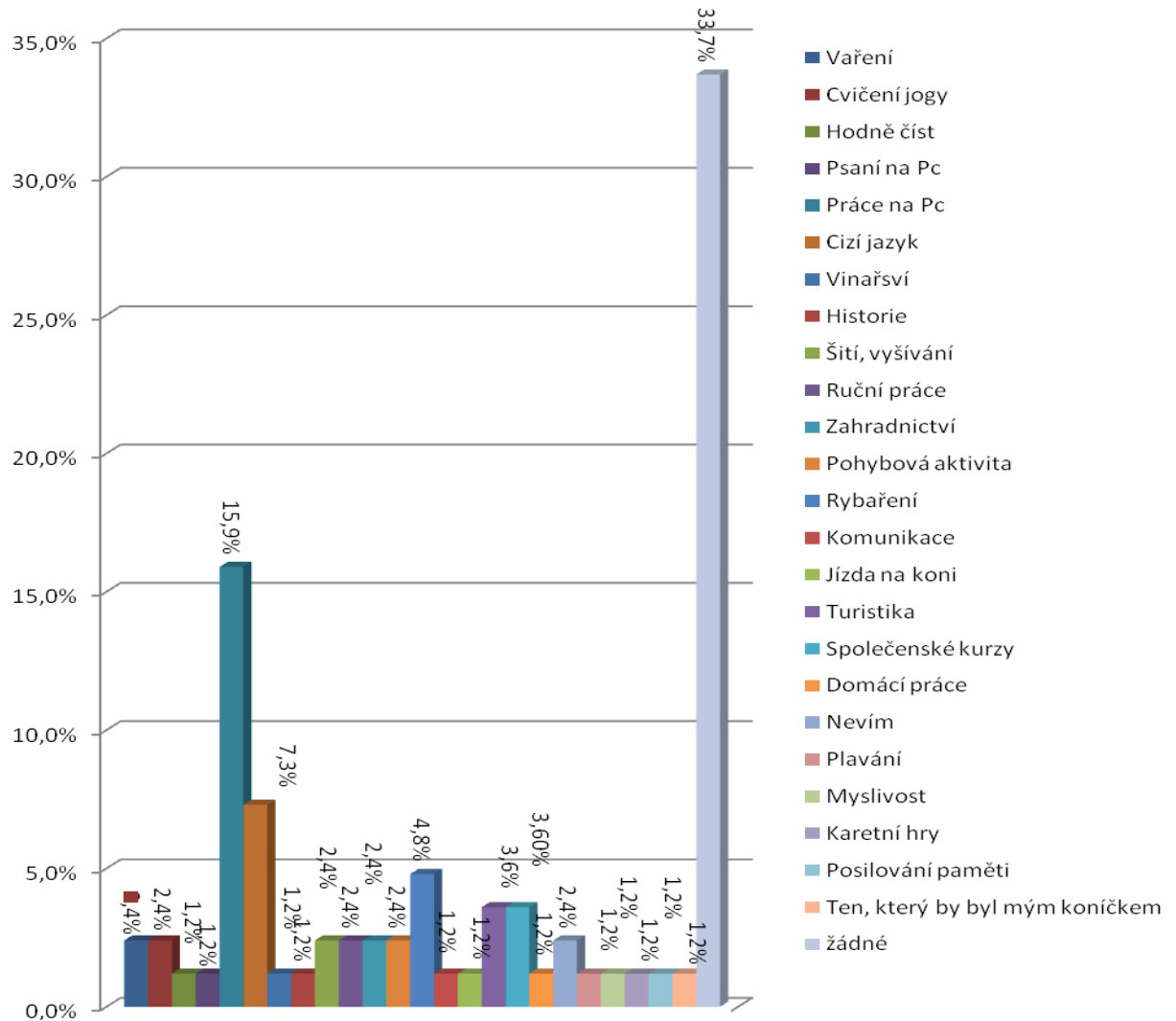
H_A Četnosti nových aktivit, jsou rozdílné.

Tab. 16 – *chtěné aktivity*

	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(p-o)^2}{o}$	<i>Relativní četnost</i>
Vaření	2	3,3	0,512	2,4 %
Cvičení jógy	2	3,3	0,512	2,4 %
Hodně číst	1	3,3	1,603	1,2 %
Psaní na PC	1	3,3	1,603	1,2 %
Práce na PC	14	3,3	34,694	15,9 %
Cizí jazyk	6	3,3	2,209	7,2 %
Vinařství	1	3,3	1,603	1,2 %
Historie	1	3,3	1,603	1,2 %
Šití, vyšívání	2	3,3	0,512	2,4 %
Ruční práce	2	3,3	0,512	2,4 %
Zahradnictví	2	3,3	0,512	2,4 %
Pohybová aktivita	2	3,3	0,512	2,4 %
Rybaření	4	3,3	0,148	4,8 %
Komunikace	1	3,3	1,603	1,2 %
Jízda na koni	1	3,3	1,603	1,2 %
Turistika	3	3,3	0,027	3,6 %
Společenské kurzy	3	3,3	0,027	3,6 %
Domácí práce	1	3,3	1,603	1,2 %
Nevím	2	3,3	0,512	2,4 %
Plavání	1	3,3	1,603	1,2 %
Myslivost	1	3,3	1,603	1,2 %
Karetní hry	1	3,3	1,603	1,2 %
Posilování paměti	1	3,3	1,603	1,2 %
Ten, který by byl mým koníčkem	1	3,3	1,603	1,2 %
Žádné	28	3,3	184, 876	33,70 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 82,5$	$\Sigma 244,801$	

$$X^2_{0.05}(24) = 36,415$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 244,801$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0.05}(24) = 36,415$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 16. Chtěné aktivity

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 2 (tj. 2,4 %) by rádo vařilo, 2 (tj. 2,4 %) by rádo cvičilo jógu, 1 (tj. 1,2 %) by chtělo hodně číst, 1 (tj. 1,2 %) by chtělo psát na PC, 14 (tj. 15,9 %) by se chtěli učit na PC, 6 (tj. 7,2 %) se chce učit cizí jazyk, 1 (tj. 1,2 %) by se rádo věnovalo vinařství, historii, komunikaci, jízdě na koni, domácím pracím, plavání, myslivosti, karetním hrát, posilování paměti a ten, který by se stal seniorův koníčkem. 3 (tj. 3,6 %) by se rádo věnovalo turistice a společenských kurzům, 2 (tj. 2,4 %) by se chtělo věnovat šití a vyšívání, pohybové aktivitě, a také 2 (tj. 2,4 %) uvedlo, že neví, co by chtěli dělat.

Otázka číslo 17: Žijete doma nebo v domově pro seniory?

H_0 Četnosti bydliště, jsou stejné.

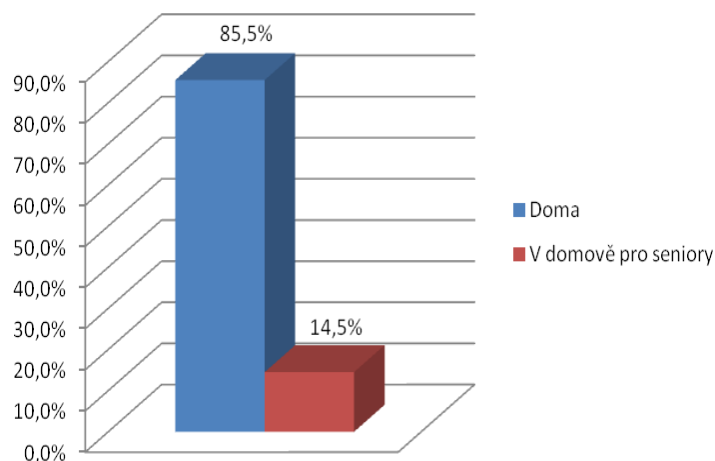
H_A Četnosti bydliště, jsou rozdílné.

Tab. 17 – bydliště respondentů

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Doma	71	41,5	20,970	85,5 %
V domově pro seniory	12	41,5	20,970	14,5 %
	$\Sigma 83$	$\Sigma 83,0$	$\Sigma 41,940$	

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 41,940$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(1) = 3,841$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 17 – bydliště respondentů

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 83 dotazovaných 71 (tj. 85,5 %) žije doma, 12 (tj. 14,5 %) žije v domově pro seniory.

Otázka číslo 18: Pokud žijete v domově pro seniory, jak dlouho?

H_0 Četnosti délky pobytu, jsou stejné.

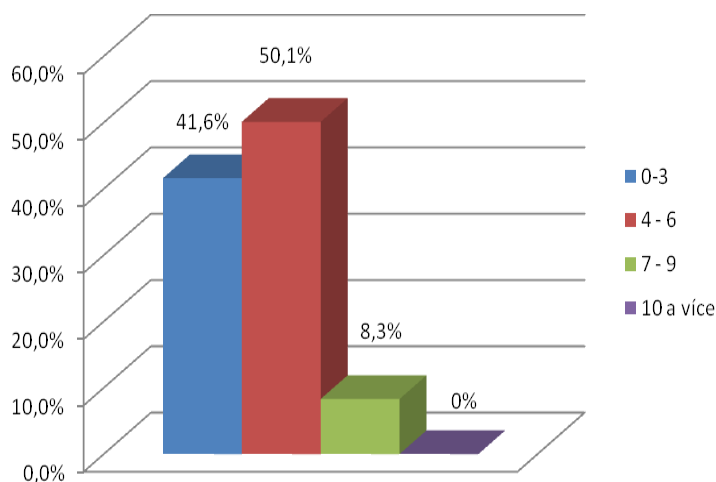
H_A Četnosti délky pobytu, jsou rozdílné.

Tab. 18 – délka pobytu v domově

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
0-3	5	6,0	0,167	41,6 %
4-6	6	6,0	0,000	50,1 %
7-9	1	6,0	4,167	8,3 %
10 a více	0	6,0	6,000	0 %
	$\Sigma 12$	$\Sigma 12,0$	$\Sigma 10,334$	

$$X^2_{0,05}(3) = 7,815$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 10,334$ je větší než kritická hodnota $X^2_{0,05}(3) = 7,815$, a proto nelze přijmout nulovou hypotézu.

Graf 18 – délka pobytu v domově

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 5 seniorů (tj. 41,6 %) žije v domově 0-3 roky, 6 (tj. 50,1 %) žije v domově 4-6 let, 1 (tj. 8,3 %) žije v domově 7-9 let, 0 (tj. 0 %) žije v domově více jak 10 let.

Otázka číslo 19: Poskytuje Vám zařízení dostatek vzdělávacích aktivit?

H_0 Četnosti spokojenosti vzdělávacích aktivit, jsou stejné.

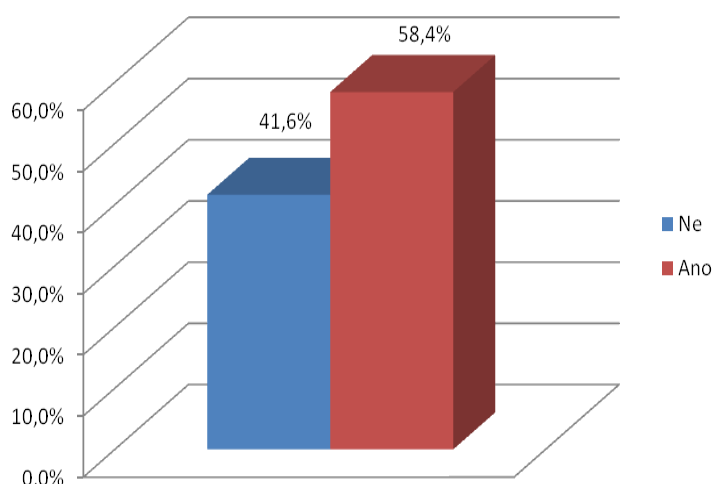
H_A Četnosti spokojenosti vzdělávacích aktivit, jsou rozdílné.

Tab. 19 – dostatek aktivit

	<i>Absolutní četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$\frac{(P-O)^2}{O}$	<i>Relativní četnost</i>
Ne	5	6,0	0,167	41,6 %
Ano	7	6,0	0,167	58,4 %
	$\Sigma 12$	$\Sigma 12,0$	$\Sigma 0,334$	

$$X^2_{0,05(3)} = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 0,334$ je menší než kritická hodnota $X^2_{0,05(1)} = 3,841$, a proto přijímáme nulovou hypotézu.

Graf 19 – dostatek aktivit

Z grafu a tabulky můžeme vyčíst, že 5 seniorů (tj. 41,6 %) uvedlo, že jim zařízení neposkytuje dostatek aktivit, 7 (tj. 58,4 %) uvedlo, že je spokojeno se vzdělávacími aktivitami, které jim zařízení poskytuje. Pokud respondenti uvedli ano, mezi aktivity zařadili ruční práce, společenské hry, malování, jazyk a PC.

5.5 Interpretace

Hypotéza č. 1 Předpokládáme, že největší motivací seniorů k dalšímu vzdělávání je potřeba kontaktu s jinými lidmi, než potřeba se dále vzdělávat.

Na základě získaných dat, můžeme hypotézu přijmout. Potřebu kontaktu s jinými lidmi jako další motivaci k dalšímu vzdělávání uvedlo 39 respondentů tj. 43,8 %. Motivaci k tomu, aby se senioři dále vzdělávali, uvedlo potřebu se dále vzdělávat 16 dotazovaných tj. 18 %.

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že psychický a fyzický stav je větší bariérou, než nedostupnost vzdělávání.

Fyzický a psychický stav jako svou bariéru v dalším vzdělávání uvedlo 20 respondentů tj. 22,7 %. Nedostupnost vzdělávacích aktivit jako bariéru v dalším vzdělávání uvedlo 7 dotazovaných tj. 8 %. Na základě těchto informací můžeme hypotézou přijmout.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že společnost je více pozitivní stránkou dalšího vzdělávání, než nové vědomosti.

Společnost jako pozitivní stránku dalšího vzdělávání uvedlo 19 respondentů tj. 20,4 %. Nové vědomosti jako pozitivní stránku dalšího vzdělávání uvedlo 40 dotazovaných tj. 43 %. Z uvedených dat hypotézu nepřijímáme, protože nové vědomosti uvedlo více respondentů za pozitivní stránku, proto je i více pro seniory důležitá.

Z výzkumu jsme se mohli dovědět, že v populaci seniorů převládají ženy nad muži. Nejvíce na dotazník odpovídali senioři ve věku 50-65 let. Respondenti nejvíce uváděli, že mají vzdělání bez maturity a s maturitou. Překvapilo nás, že hodně lidí staršího věku bylo i v seniorském věku ženatých a vdaných, jen o malé procento míň senioři uváděli, že jsou ovdovělí. Protože se náš výzkum z velké části prováděl ve Zlíně, nejvíce respondentů bylo z města a z vesnic poblíž Zlína. Velmi nás zaujalo, že větší část dotazovaných seniorů by se chtěla vzdělávat, ale neví, jaké možnosti vzdělávání mají a kde se mohou dále vzdělávat. Nejvíce seniory motivovala k dalšímu vzdělávání potřeba kontaktu s jinými lidmi. Hodně nás překvapilo, že největší bariérou, proč se senioři dále nevzdělávají, je jejich fi-

nanční situace. Očekávali jsme, že to bude spíše zdravotní a psychický stav. Nejvíce pozitivní stránkou vzdělávání bylo pro seniory získávání nových vědomostí. Většina seniorů také uváděla, že jsou ze situací vzdělávání u nás dobré a jsou s nimi spokojeni. Pokud uváděli, že spokojeni nejsou, většinou to bylo z důvodu nedostupnosti - pokud senior žil ve vesnici v nedostupně lokalitě, nebo nevěděli, jaké možnosti vzdělávání mají. I proto není náhoda, že by senioři uvítali informační leták, který by je informoval o možnostech vzdělávacích aktivit pro seniory. Senioři by se chtěli nejvíce naučit cizí jazyk a práci na počítači. Tyto dovednosti jsou v dnešní době velmi důležité, a proto si myslíme, že je senioři i nejvíce volili jako dovednosti, které by se chtěli naučit. Většina z našich respondentů žije doma se svou rodinou, pokud žijí v domově pro seniory, tak větší část dotazovaných seniorů byla spokojena s nabídkou vzdělávacích aktivit, která jim zařízení nabízí.

Dále se podíváme, jak se povedlo splnit cíle výzkumu.

- 1) Cíl: Zjistit, zda senioři považují další vzdělávání za důležité. Byl splněn za pomoci otázek č. 7, 8, 9. Senioři ve většině případů považují za důležité se dále vzdělávat. Mnozí senioři v dalším vzdělávání vidí smysl jejich života, ale také možnost být ve společnosti a získat nové přátele. Také jim vzdělávání přináší radost a nové vědomosti.
- 2) Zjistit, co motivuje seniory k dalšímu vzdělávání. Tento cíl byl splněn za pomoci otázky č. 11. Největší motivací seniorů je potřeba být v kontaktu s jinými lidmi. Jiní senioři vidí motivaci v potřebě být prospěšný pro společnost a v potřebě se dále vzdělávat.
- 3) Zjistit, jaký druh vzdělávacích aktivit by uvítali. Cíl byl splněn pomocí otázky č. 16. Senioři uváděli mnoho činností, které by chtěli dělat. Nejvíce z nich by se rádo učilo cizí jazyk a pracovat na počítači. Také někteří uváděli, že by se rádi dále vzdělávali např. v historii, rybaření, myslivosti a zahradnictví. Někteří senioři by uvítali společenské kurzy.

V průběhu vlastního výzkumu jsme se setkali i s některými výzkumnými problémy. Protože jsme nedělali předvýzkum, zjistili jsme až při vyplňování se seniory některé chyby v dotazníku. Například když někdo odpověděl na otázku č. 9, neměl by odpovídat na otázku č. 13. Proto jsme seniorům v průběhu vyplňování dotazníku pomáhali a vysvětlovali věci, které nechápali. S některými seniory se těžce pracovalo, protože neměli zájem spolupracovat. Naštěstí bylo více těch, kteří nám se zájmem dotazník vyplnili.

5.6 Doporučení pro praxi

Když jsme hodnotili data z našeho výzkumu, velice nás překvapilo, že větší část seniorů se v současné době nevzdělává, ale měla by zájem se dále učit nové vědomosti a dovednosti. Největší problém pro seniory je nevědomost o možnostech vzdělávání a místě, kde se mohou dále vzdělávat. Myslíme si, že senioři nemají dostatečnou motivaci k tomu, aby se chtěli i nadále učit. Nikdo je k dalšímu vzdělávání nemotivuje a neříká jim, co by jim další vzdělávání přineslo a jaký by mělo pro ně přínos. Také jsme vyzorovali, že velkou bariérou je finanční stránka vzdělávání v dnešní době.

Dobrou variantou je vytvořit informační leták, kde by senioři mohli nalézt základní informace o možnostech vzdělávání pro seniory. Protože jsme výzkum prováděli ve Zlíně a okolí rádi bychom tento informační leták zacílili na tuto oblast. Měl by obsahovat, v jaké oblasti se mohou senioři vzdělávat, čeho by dalším vzděláváním mohli docílit a co nového by jim další vzdělávání v jejich životě přineslo. Velmi důležitá by měla být i finanční dostupnost vzdělávacích aktivit seniorům. Tyto informační letáky by mohli být rozeslány např. do domovů pro seniory i do ostatních zařízení, které se seniory pracují. Také by měli být rozeslány do poštovních schránek, aby i senioři žijící doma měli možnost se dozvědět základní informace o možnostech jejich dalšího vzdělávání.

Nyní bychom rádi připojili návrh informačního letáku pro seniory. Informační leták jsme navrhovali pro seniory, kteří bydlí ve Zlínském kraji z důvodu, že jsme zde realizovali i naše dotazníky. Tento informační leták naleznete v přílohách této bakalářské práce.

ZÁVĚR

Problematika vzdělávání seniorů má v dnešní době velký význam. Díky medicíně, která se stále více rozvíjí, lidský věk se prodlužuje a tím i celá společnost stárne. Může se stát, že v budoucnu budeme ještě více pozorovat, že seniorů bude více než narozených dětí. Tento fenomén můžeme i v současné době vyzorovat.

Bakalářská práce je v teoretické části rozdělena na tři kapitoly. V první kapitole vysvětluje základní pojmy, se kterými se v průběhu kapitol setkáváme. V první podkapitole se zabývá andragogikou jako vědeckou disciplínou. Vysvětluje základní funkce a členění andragogiky. V další podkapitole Geragogika jako věda popisuje co geragogika zkoumá a čím se zabývá. Popisuje také základní funkce tohoto vědního oboru. Ve třetí podkapitole se věnuje vztahu teorie a praxe, kde prezentuje jak důležitý je vztah mezi teorií a praxí a popisuje tuto problematiku z pohledu studentů a učitelů.

Druhá kapitola s názvem Senioři jako jedna ze skupin edukace popisuje, jak vzniká a proč se ustálil pojem senior a uvádí nejdůležitější znaky dnešní seniorské populace. V podkapitole Stárnutí jako přirozená součást života popisuje pojmy stáří a stárnutí. Uvádí základní druhy stáří a periodizaci stáří. Také se zabývá potřebami lidí v seniorském věku. Druhá podkapitola Sénium jako jedno z období edukace seniorů vymezuje, jaké změny v tomto období nastávají a co pro seniory znamenají a jak změní jejich život. Zabývá se psychickými i fyzickými změnami ve stáří, co pro člověka znamená vstup do důchodu, ale i jak se senior adaptuje na tyto změny a přijímá svou starobu. Ve třetí podkapitole Charakteristika problému edukace poukazuje na základní funkce vzdělávání seniorů, v jakých oblastech seniory můžeme vzdělávat.

Ve třetí kapitole Otázky edukace seniorů popisuje, proč máme seniory dále vzdělávat, jaký je význam dalšího vzdělávání. Dále uvádí specifické metody při práci se seniory, a také uvádí zásady, které nám mohou ulehčit práci s lidmi seniorského věku. Zabývá se také tím, jak bychom se seniory měli správně komunikovat. V poslední podkapitole se zabývá významem institucí a uvádí dělení těchto institucí.

V závěrečné kapitole hodnotí pomocí dotazníkového šetření přehled o tom, jak senioři vnímají své další vzdělávání. V podkapitole Výzkumný problém popisuje základní problém, kterým se ve vlastním výzkumu chce věnovat. V podkapitole Výzkumné cíle definuje cíle, a co z nich vyplývá. V podkapitole Hypotézy definuje hypotézy, které pak dále ověřuje za pomoci výzkumných otázek. V podkapitole Metody sběru dat popisuje metodu,

kterou provádí výzkum. V další podkapitole s názvem Dotazníkové šetření přehledně zpracovává data získaná dotazníkem. Výsledky dotazníkového šetření zaznamenává v tabulkách a grafech, které jsou dále ověřovány hypotézami, chí kvadrátem a popsány. V podkapitole Interpretace shrnuje výsledky získané dotazníkovým šetřením. Uvádí potvrzení nebo zamítnutí hypotéz a také popisuje, jestli se povedlo dosáhnout cílů. V poslední podkapitole doporučení uvádí, co bychom mohli v praxi změnit, aby se situace neinformovanosti seniorů o dalším vzdělání změnila.

Cílem práce bylo zjistit, jak na své vzdělávání pohlíží sami senioři a jaké možnosti vzdělávání mají. Tento cíl byl splněn za pomoci našeho vlastního výzkumu, třetí kapitoly teoretické části a vytvořením informačního letáku pro seniory.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 216 p. ISBN 80-864-3223-8
- [2] ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 263 s. ISBN 978-802-4739-014
- [3] ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov*, Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. ISBN 80-223-1206-1
- [4] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 1990 ISBN 80-7038-158-2
- [5] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. 1. vyd. Praha: Galén, 2012, 194 s. ISBN 978-807-2629-008
- [6] Heneš Miloslav. *Starnutie spoločnosti*. Bratislava: Škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2011. ISBN 978-80-8132-031-6
- [7] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 1997, 272s. ISBN 978-80-247-1369-4
- [8] KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 202 s. Sestra. ISBN 978-802-4721-699
- [9] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 141 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4736-04
- [10] LIŠKA, Václav. *Zpracování a obhajoba bakalářské a diplomové práce*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2008, 93 s. ISBN 978-80-86946-64-1
- [11] MLÝNKOVÁ, Jana. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-802-4738-727
- [12] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 203 s. ISBN 80-210-3345-2
- [13] MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. Vyd. 2., přeprac. Praha: ASPI, 2004, 146 s. ISBN 80-735-7045-9
- [14] PALÁN, Zdeněk. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003, 199 s. ISBN 80-867-2303-8

- [15] PETŘKOVÁ, Anna. *Aktuální problémy vzdělávání seniorů*: sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí dne 29. 4. 1999. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, 103 p. ISBN 80-244-0007-3
- [16] SHERRON, Ronald H., ed. a LUMSDEN, D. Barry, ed. *Introduction to educational gerontology*. 3rd ed. New York: Hemisphere Publishing Corporation, c1990. xiii, 362 s. Series in death education, aging, and health care, ISSN 0275-3510. ISBN 1-56032-039-7
- [17] SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 155 s. ISBN 978-807-3676-919
- [18] ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6
- [19] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Jaroslava KRÁLOVÁ. *Základní otázky komunikace: komunikace (nejen) pro sestry*. 1. vyd. Praha: Galén, 2009, 135 s. ISBN 978-807-2625-99
- [20] ŠVEC, Vlastimil. *Pedagogické znalosti učitele: teorie a praxe*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 136 s. Řízení školy. ISBN 80-735-7072-6
- [21] VAARAMA, Marja, Richard PIEPER a Andrew SIXSMITH. *Care-related quality of life in old age: concepts, models, and empirical findings*. New York: Springer Science Business Media, c2008, xiv, 338 p. ISBN 9780387721699
- [22] VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 1. vyd. Praha: Parta, 2003, 443 s. ISBN 80-732-0039-2
- [23] VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 96 s. ISBN 978-802-4721-705
- [24] Andragogický slovník. [http:// andromedia.cz](http://andromedia.cz) [online].[Cit. 2012-12-11] Dostupné z <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník>
- [25] Ministerstvo práce a sociálních věcí. <http://mpsv.cz> [online] zásady OSN pro seniory. [Cit. 2013-14-4]. Dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/1111>
- [26] Informační portál pro osoby se specifickými potřebami. <http://helpnet.cz> [online]. [cit. 2013-14-4]. Dostupné z <http://www.helpnet.cz/seniori/dokumenty-tykajici-se-senioru/364-3>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd. A tak dále.

UTB Univerzita Tomáše Bati.

Např. Například.

Tzv. Tak zvaně.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ

<i>Graf 1 – pohlaví respondentů</i>	38
<i>Graf 2 - věk respondentů</i>	39
<i>Graf 3 – vzdělání respondentů</i>	40
<i>Graf 4 - rodinný stav respondentů</i>	41
<i>Graf 5 – lokalita respondentů</i>	42
<i>Graf 6 – možnosti vzdělávání respondentů v místě bydliště</i>	43
<i>Graf 7 – další vzdělávání</i>	44
<i>Graf 8 – důležitost vzdělání</i>	45
<i>Graf 9 – vzdělávání v současné době</i>	46
<i>Graf 10 – získávání informací</i>	47
<i>Graf 11 – motivace</i>	48
<i>Graf 12 – bariéry vzdělávání</i>	49
<i>Graf 13 – pozitivní stránky vzdělávání</i>	50
<i>Graf 14 – spokojenost s kvalitou služeb</i>	51
<i>Graf 15 – leták informací o vzdělávání</i>	52
<i>Graf 16. Chtěné aktivity</i>	54
<i>Graf 17 – bydliště respondentů</i>	55
<i>Graf 18 – délka pobytu v domově</i>	56
<i>Graf 19 – dostatek aktivit</i>	57

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 – pohlaví respondentů</i>	<i>38</i>
<i>Tab. 2 – věk respondentů</i>	<i>39</i>
<i>Tab. 3 – vzdělání respondentů</i>	<i>40</i>
<i>Tab. 4 - rodinný stav respondentů</i>	<i>41</i>
<i>Tab. 5 – lokalita respondentů</i>	<i>42</i>
<i>Tab. 6 – možnosti vzdělávání respondentů v místě bydliště</i>	<i>43</i>
<i>Tab. 7 – další vzdělání</i>	<i>44</i>
<i>Tab. 8 – důležitost vzdělání.....</i>	<i>45</i>
<i>Tab. 9 – vzdělávání v současné době</i>	<i>46</i>
<i>Tab. 10 – získávání informací.....</i>	<i>47</i>
<i>Tab. 11 - motivace</i>	<i>48</i>
<i>Tab. 12 – bariéry vzdělávání</i>	<i>49</i>
<i>Tab. 13 – pozitivní stránky vzdělávání.....</i>	<i>50</i>
<i>Tab. 14 – spokojenost s kvalitou služeb</i>	<i>51</i>
<i>Tab. 15 – leták informací o vzdělávání.....</i>	<i>52</i>
<i>Tab. 16 – chtěné aktivity</i>	<i>53</i>
<i>Tab. 17 – bydliště respondentů</i>	<i>55</i>
<i>Tab. 18 – délka pobytu v domově</i>	<i>56</i>
<i>Tab. 19 – dostatek aktivit</i>	<i>57</i>

SEZNAM PŘÍLOH

<i>PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK PRO SENIORY</i>	69
<i>PŘÍLOHA P 2: ZÁSADY OSN PRO SENIORY</i>	73
<i>PŘÍLOHA P 3: CHARTA PRÁV A SVOBOD STARŠÍCH OBČANŮ</i>	75
<i>PŘÍLOHA P 4: INFORMAČNÍ LETÁK PRO SENIORY</i>	80

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO SENIORY

Dobrý den,

jsem studentkou fakulty humanitních studií na Univerzitě Tomáše Bati v oboru andragogika v profilaci řízení lidských zdrojů v neziskové sféře. Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou vzdělávání seniorů.

Tímto bych Vás chtěla poprosit o spolupráci a vyplnění dotazníku.

Tento dotazník je anonymní. Vaše odpovědi prosím zakroužkujte. Můžete volit i více variant. V tabulkách zakroužkujte číslo od 1 – po 10, přitom č 1 znamená nejlepší a č. 10 nejhorší.

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Lenka Paďourová

1) Jste

- a) žena b) muž

2) Váš věk:

- a) 50– 65 let b) 66 - 75 let c) 76 – 85 let d) 86 a více roků

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní vzdělání
b) vyučen/a bez maturity
c) vyučen/a s maturitou
d) vyšší odborné vzdělání – titul Dis.
e) vysokoškolské vzdělání – titul Bc.
f) vysokoškolské vzdělání – titul Mgr.

4) Jaký je Váš rodinný stav?

- a) svobodný/á
b) rozvedený/á
c) ovdovělý/á
d) ženatý, vdaná

5) V jaké lokalitě se nachází vaše místo bydliště?

- a) vesnice
- b) město do 100 000 obyvatel
- c) velkoměsto nad 100 000 obyvatel

6) Víte, jaké máte možnosti vzdělávání ve vašem bydlišti?

- a) ano
- b) ne

Pokud je Vaše odpověď ano kde?

.....
.....

7) Chcete se i dále ve Vašem životě vzdělávat?

- a) ano
- b) ne

pokud je Vaše odpověď ne, neodpovídejte na otázku č. 8

8) Jak moc považujete další vzdělávání za důležité?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

9) Vzděláváte se v současné době?

- a) ano
- b) ne

pokud je Vaše odpověď ano, uveďte, jakou aktivitu vykonáváte?

.....
.....

10) Kde získáváte informace o vzdělávacích aktivitách pro seniory?

- a) z informačních nástěnek
- b) ze sdělovacích prostředků (např. novin, televize, radia)
- c) od známých, příbuzných
- d) z internetu
- e) jiné, uveďte.....

11) Co Vás motivuje k dalšímu vzdělávání?

- a) potřeba dále se vzdělávat
- b) být prospěšný/á pro společnost
- c) potřeba kontaktu s jinými lidmi
- d) smysl života
- e) jiná motivace, uveďte.....

12) Co Vám brání účastnit se vzdělávacích akcí?

- a) fyzický nebo psychický stav
- b) nedostupnost
- c) finanční situace
- d) jiné, uveďte.....
- e) nic mi nebrání

13) Co pozitivního Vám další vzdělávání přináší?

- a) nové přátele
- b) nové vědomosti
- c) radost
- d) společnost
- e) jiné:.....

14) Jste spokojen/a s kvalitou vzdělávacích aktivit pro seniory u nás v ČR?

- a) ano
- b) ne

Pokud je vaše odpověď ano, uveďte prosím jak

.....
.....

Pokud je vaše odpověď ne, uveďte důvod

.....
.....

15) Uvítal/a byste leták s informacemi o možnosti vzdělávání ve vašem bydlišti?

- a) ano b) ne

16) Jaké nové aktivity by, jste chtěl/a dělat?

.....
.....
.....

17) Žijete doma nebo v domově pro seniory?

- a) Doma
b) v domově pro seniory

Pokud žijete doma, neodpovídejte na otázky č. 18-19.

18) Pokud žijete v domově pro seniory, jak dlouho?

- a) 0 - 3 roky b) 4 - 6 let c) 7 - 9 let d) 10 a více

19) Poskytuje Vám zařízení dostatek vzdělávacích aktivit? (učení na počítačích, malování atd.)

- a) ne b) ano, jaké

Děkuji za vyplnění dotazníku

Lenka

PŘÍLOHA P 2: ZÁSADY OSN PRO SENIORY

Zásady OSN pro seniory byly přijaty Valným shromážděním OSN (rezoluce 46/91) dne 16. prosince 1991. Vlády jsou vyzývány k tomu, aby tyto zásady včlenily do svých národních programů, kdykoli je to možné. Některé hlavní myšlenky zásad jsou následující:

Nezávislost

Senioři by měli

- mít přístup k odpovídající stravě, vodě, obydlí, oděvu a zdravotní péči na základě zajištění příjmu, podpory rodiny a společnosti a svépomoci;
- mít příležitost pracovat nebo mít přístup k jiným příležitostem zajišťujícím příjem;
- mít možnost účastnit se rozhodování, kdy a jak rychle bude probíhat jejich odchod z pracovního života;
- mít přístup k odpovídajícím vzdělávacím a výcvikovým programům;
- žít v prostředí, které je bezpečné a přizpůsobitelné osobním preferencím a měnícím se schopnostem;
- žít ve svém domově, jak nejdéle je to možné.

Zařazení do společnosti

Senioři by měli

- zůstat zařazení do společnosti, zúčastňovat se aktivně formulování a realizace politik, které přímo ovlivňují jejich blaho, a podílet se o své znalosti a schopnosti s mladšími generacemi;
- mít možnost hledat a rozvíjet příležitosti pro služby občanské společnosti a pracovat jako dobrovolníci na místech odpovídajících jejich zájmům a schopnostem;

mít možnost vytvářet hnutí nebo asociace starých lidí.

Péče

Senioři by měli

- mít užitek z rodinné péče a ochrany společnosti v souladu se systémem kulturních hodnot každé společnosti;
- mít přístup ke zdravotní péči, která by jim pomohla udržet nebo nabýt optimální úroveň tělesného, duševního a emočního zdraví a zabránit nebo zpozdit propuknutí nemoci;
- měli mít přístup k sociálním a právnickým službám, které by rozšířily jejich autonomie, ochranu a péči o ně;
- mít možnost využívat odpovídající úroveň institucionální péče zajišťující ochranu, rehabilitaci, sociální a duševní stimulaci v humánním a bezpečném prostředí;
- požívat lidských práv a základních svobod, až žijí v jakémkoli obydlí, zařízení sociální péče nebo léčebném zařízení, což zahrnuje i respektování jejich důstojnosti, víry, potřeb a soukromí a práv činit rozhodnutí o péči o ně a o kvalitě jejich života.

Seberealizace

Senioři by měli

- mít možnost využívat příležitosti k plnému rozvoji svých schopností;

mít přístup ke vzdělávacím, kulturním, duchovním a rekreačním zdrojům společnosti.

Důstojnost

Senioři by měli

- žít v důstojnosti a bezpečí a nemělo by být využíváno jejich tělesné nebo duševní závislosti;
- Se seniory by mělo být dobře zacházeno bez ohledu na jejich věk, pohlaví, rasovou nebo etnickou příslušnost, postižení a další stav, a měli by být hodnoceni nezávisle na jejich ekonomickém přínosu.

PŘÍLOHA P 3: CHARTA PRÁV A SVOBOD STARŠÍCH OBČANŮ

Charta práv a svobod starších občanů

Chartu práv a svobod starších občanů, kteří potřebují péči a pomoc druhé osoby, vypracovala francouzská Národní nadace pro gerontologii ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí Francie v roce 1966.

Stáří je obdobím života, ve kterém by měl pokračovat rozvoj lidské osobnosti. Většinou jsou lidé vyššího věku samostatní a zachovávají si dobrou psychickou kondici až do posledních dnů svého života. Závislost na péči druhé osoby přichází z důvodů onemocnění, které může být jak psychické, tak somatické (tělesné).

Ale i v situaci závislosti na péči jiné osoby je zapotřebí, aby starším občanům nejen náležela všechna práva a svobody, ale aby měli možnost je také využívat tak, jako jiní občané. Měli by zůstat v původním prostředí, v kontaktu s ostatními generacemi.

Účelem této výsadní listiny je připomenutí a uznání důstojnosti, kterou mají požívat starší občané se sníženou soběstačností, připomenutí a uznání jejich práv.

Článek I (svoboda volby)

Každý občan se sníženou soběstačností má právo vybrat si sám způsob svého života. Musí používat autonomie dle svých fyzických a psychických možností, a to i za cenu určitého rizika. Je však třeba, aby byl o tomto riziku informován a přizpůsobil mu prostředí, ve kterém žije.

Rodina a ošetřující by měli jeho volbu respektovat.

Článek II (domácnost a prostředí)

Prostředí, ve kterém žije starší občan se sníženou soběstačností (ať je to již jeho domácnost či jiné zařízení), by mělo respektovat jeho volbu a být přizpůsobeno jeho potřebám.

Je třeba, aby tito lidé mohli co nejdéle setrvat v domácím prostředí. Tomu by také mělo odpovídat uspořádání, zařízení a vybavení jejich domácnosti.

Možnost setrvání doma může mít své meze, a proto je třeba, aby se tito lidé mohli rozhodnout pro alternativní řešení, kterým bývá nejčastěji pobyt v instituci. Častou příčinou, proč

je třeba volit pobyt v instituci, je duševní onemocnění (nejčastěji demence). V tomto případě je třeba, aby pacient i jeho rodina volili vždy podle potřeb pacienta. Cílem je zajistit duševní i psychickou pohodu a kvalitní život. Proto by zařízení měla být koncipována tak, aby odpovídala potřebám soukromého života. Zařízení by mělo být přístupné, bezpečné a umožňovat dobrou orientaci.

Článek III (sociální život s handicapem)

Všichni lidé, kteří jsou v důsledku svého onemocnění závislí na pomoci a péči druhých osob, by měli mít garantovanou svobodu volně komunikovat, neomezeně se pohybovat a podílet se na společenském životě.

Urbanisté by při plánování měst měli vzít v úvahu stárnutí populace. Veřejná doprava a prostranství by měly být přizpůsobeny změněným potřebám zdravotně postižených.

Všichni starší občané by měli být jasným, srozumitelným a přesným způsobem informováni o svých sociálních právech a o legislativních změnách, které jsou pro ně důležité.

Článek IV (přítomnost a role blízkých a příbuzných)

Pro občany se sníženou soběstačností je zásadně potřebné, aby si mohli zachovat a udržovat dosavadní přátelské a příbuzenské vztahy.

Je třeba společensky respektovat roli pečujících rodin, které by měly být zejména psychologicky podporovány. Také instituce by měly dbát na spolupráci s rodinami pacientů, která je důležitá pro zlepšení kvality jejich života. V případě, že není rodina, je třeba, aby její roli převzali profesionálové nebo dobrovolníci.

Je třeba, aby si tito lidé také mohli zvolit a prožívat své intimní vztahy.

Článek V (majetek)

Všechny starší osoby s omezenou soběstačností mají nezpochybnitelné právo si zachovat movitý i nemovitý majetek.

S tímto majetkem mohou sami disponovat, kromě případů, kdy je soudem rozhodnuto jinak. Pokud tito lidé nejsou schopni nést náklady svého handicapu, je třeba jim pomoci.

Článek VI (aktivní život)

Je třeba umožnit všem starším občanům, kteří jsou závislí na pomoci a péči druhé osoby, aby si co nejdéle zachovali své dosavadní aktivity.

Potřeba vyjádřit se a kreativně uplatnit trvá i v situaci těžkého zdravotního i duševního postižení. Je třeba vytvořit centra, která se této problematice budou věnovat. Aktivity by neměly být stereotypem, ale měly by respektovat přání starších občanů. Při koncipování aktivit je třeba se vyvarovat degradujících prvků.

Článek VII

Každý starší člověk se sníženou soběstačností musí mít možnost podílet se na náboženských či filozofických aktivitách dle své vlastní vůle a volby.

Každé zařízení by mělo tuto potřebu respektovat a umožnit ji prostorově i přístupem zástupců různých církví a vyznání.

Článek VIII

Stáří je fyziologickým - normálním stavem. Nesoběstačnost je vždy důsledkem tělesné či psychické choroby. Některým z těchto chorobných stavů je možné předcházet. Proto je důležité prosazovat takové medicínské postupy, které povedou k prevenci nesoběstačnosti.

Způsoby, jakými lze těmto stavům předcházet, by měly být předmětem informací určených široké veřejnosti, zejména občanům vyššího věku.

Článek IX

Každý člověk se zhoršenou soběstačností by měl mít přístup k takovým službám, které potřebuje, a jsou mu užitečné.

V žádném případě by se neměl stát pouhým pasivním příjemcem služeb, a to ani v instituci, ani doma. Přístup ke službám by se měl řídit individuálními potřebami nemocného. Nesmí docházet k věkové diskriminaci. Služby zahrnují všechny lékařské a jiné odborné zdravotnické činnosti, měly by se přizpůsobovat potřebám starších lidí, nikoli naopak.

Cílem je zlepšení kvality života nemocného a zmírnění obtěžujících příznaků, např. bolesti, zlepšení nebo udržení dobrého duševního stavu, vrácení naděje.

Instituce obecně (i nemocnice) by měly být personálně, věcně i architektonicky vybaveny pro přijetí starších občanů, a to i těch, kteří jsou nemocní duševně.

Musejí být zrušena veškerá administrativní opatření, která vedou ke zbytečnému čekání na příslušnou službu - a jsou vlastně jednou z forem špatného zacházení se starými lidmi.

Článek X

Všichni, kteří pracují se staršími pacienty, by měli získat vzdělání v gerontologii odpovídající jejich profesi. Vzdělání musí být úvodní a kontinuální, mělo by se zabývat zvláštnostmi onemocnění a potřebami pacientů vyššího věku.

Všichni profesionálové by měli mít možnost analyzovat své postoje a praktické přístupy ve spolupráci s psychologem.

Článek XI (úcta ke konci života)

Nemocnému v terminálním stadiu onemocnění i jeho rodině by měla být poskytnuta péče, pomoc a podpora.

Je samozřejmé, že nelze směřovat stavy závažné a stavy neodvratitelné vedoucí ke smrti. Odmítnutí terapie, kdo má naději na vyléčení je stejným omylem, jako obtěžující a nadbytečné léčení toho, kdo se nachází v terminálním stadiu nevléčitelného onemocnění. Jakmile se blíží neodvratitelně smrt, je třeba nemocného obklopit péčí a pozorností přiměřenou jeho stavu. Znamená to citlivé doprovázení, zmírňování všech nepříjemných psychických i fyzických příznaků, které stav doprovázejí. Umírající by měli svůj život končit co nejpřirozenějším způsobem, obklopeni blízkými, s respektem k víře a přání umírajících.

Ošetřující by měli umět doprovázet pacienta, ale i jeho rodinu obdobím před i po smrti.

Článek XII (výzkum: priorita a povinnost)

Prioritou by měl být multidisciplinární výzkum o stárnutí a o všech aspektech a souvislostech soběstačnosti.

Jenom výzkum umožní lepší znalost poruch a chorob, které se váží ke stárnutí a tím také k jejich lepší prevenci. Výzkum by měl zahrnovat kromě disciplin biomedicínských také humanitní a ekonomické aspekty. Rozvoj takového výzkumu by měl vést ke zlepšení kvality života osob se zhoršenou soběstačností, ke zmírnění jejich utrpení. Také by měl přinést ekonomický efekt.

Článek XIII (uplatnění práva a právní ochrana osob s omezenou soběstačností)

Každý člověk s omezenou soběstačností musí požívat ochrany svých práv a své osobnosti.

Článek XIV (informace, nejlepší prostředek boje proti vyloučení)

Veřejnost by měla být efektivně informovaná o obtížích, se kterými se setkávají lidé s omezenou soběstačností.

Tyto informace by se měly šířit co nejvíce. Neznalost a nevědomost vedou příliš často k sociálnímu vyloučení lidí, kteří by se díky svým zachovaným schopnostem mohli a přáli podílet se na společenském životě.

K vyloučení (exkluzi) může vést jednak nerespektování oprávněných potřeb pacientů, ale i nadbytečná infantilizující a invalidizující péče.

Často nejsou možnosti ani typy služeb známy, a to dokonce ani profesionálům. Pojmenovat reálnou situaci, poukázat na tento problém v celé složitosti a seznámit s ním veřejnost je významný krok k prevenci sociálního vyloučení starších lidí s omezenou soběstačností.

Pokud naše společnost a všichni její členové budou respektovat, že starší lidé s omezenou soběstačností mají absolutně stejná práva a stejnou důstojnost lidského života jako ostatní dospělí členové společnosti, naplní se poslání této charty.

PŘÍLOHA P 4 : INFORMAČNÍ LETÁK PRO SENIORY

Možnosti vzdělávání seniorů ve Zlínském kraji

Charita Zlín

Kluby seniorů: vzdělávání probíhá v místech Zálešná, Mokrá a na Podlesí.

- ❖ Adresa: Zálešná I/3222, 760 01 Zlín
- ❖ Tel.: (+420) 577 435 737
- ❖ mobil: (+420) 739 245 974

Vzdělávací aktivity: odborné přednášky, koncertní představení, divadelní představení, setkávání při nejrůznějších příležitostech (Vánoce, Velikonoce...), klubové zájezdy a aktivity dle návrhu seniorů.

Více informací se dozvíte i na internetových stránkách www.charitazlin.webnode.cz

Univerzita třetího věku UTB

Program určený pro zájemce od 50 let věku, nebo mladší zájemce pobírající různé formy důchodu.

Vzdělávací aktivity: vzdělávat se můžete v oborech: práce s počítačem, s digitální fotografií, přednášky z oblasti společenských věd, kultury a umění, zdravotnictví, technologie, umělecká tvorba ve výtvarném ateliéru.

Místo vzdělávání: výuka probíhá ve Zlíně, Uherském hradišti a na detašovaných pracovištích ve Vsetíně a Kroměříži.

Více informací můžete zhlédnout na www.utb.cz.

Virtuální univerzita třetího věku

Je určena seniorům, kteří mají zájem o vzdělání na vysokoškolské úrovni. Je také založena na využívání nových komunikačních technologií a internetu. Studium je určeno především pro seniory, kteří nemohou z různých důvodů studovat v prezenčním studiu.

Výuku je možné realizovat na místech, kde je připojení k internetu např. knihovny, školy. Studium je určené pro seniory se statutem důchodce, invalidní důchodce v jakémkoli věku a osoby nad padesát let.

Studovat můžete v oborech:

- astronomie,
- etika jako východisko z krize společnosti,
- kouzelná geometrie,
- lesnictví, historie a současnost české myslivosti,
- pěstování a využití jedlých a léčivých hub,
- vývoj a současnost Evropské unie,
- vývoj informačních technologií,
- čínská medicína v naší zahrádce,
- hudební nástroje, dějiny oděvní kultury,
- osobní finance a lidské zdraví.

Více informací o této formě výuky můžete získat na internetových stránkách: www.helpnet.cz v sekci univerzity třetího věku.